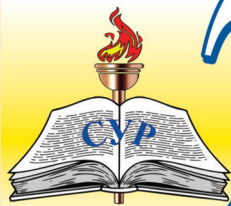

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXXVI рік видання. № 384, червень, 2026

Олексій Слюсар,
Дівчинка з голубами

*І ружому навчається,
Щ свого не цурається...*

М. Шибанко

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:
Корнелій Ірод,
Михайло Михайлюк,
Віргілій Ріцько

Адреса редакції:
Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: nas.holos@uur.ro
Друкарня «RCR Print»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București, România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати й редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Сакральний образ рідного дому в новелі Василя Стефаника «Вона – земля»*
- ❖ *На святі українського слова*
- ❖ *Три роки театру «Фаворит»: історія, написана серцем*
- ❖ *У творчому світі Олени Богущької*
- ❖ *Сучасна українська драматургія – Оксана Гриценко –*
- ❖ *Згасла зірка української культури Буковини*
- ❖ *Герої не вмирають: Тарас Матвій*
- ❖ *На допомогу вчителю: Синтаксична експресія новел Василя Стефаника як засіб формування мовної компетентності учнів*
- ❖ *Гуцульський анекдот як мінімалістичний жанр сучасної української сміхової культури*
- ❖ *Стежка (оповідання)*
- ❖ *Про зникнення II (Із циклу Останні промахи)*
- ❖ *Ронішора – моя чарівна повітря*
- ❖ *Людина, яка розмовляла з вогнем. Мій прадід Сава був характерником?*
- ❖ *Мазепа в Молдові*
- ❖ *Так було донедавна*

Привітання голови СУР з нагоди Міжнародного дня захисту дітей

Міжнародний день захисту дітей щороку нагадує нам про те, що в основі всіх наших зусиль, кожного проєкту, який ми реалізуємо, і кожного рішення, яке ухвалюємо, перебувають найважливіші цінності та фундаментальні засади розвитку суспільства, а отже й української громади, – наші діти. Вони є не лише радістю, надією та світлом сьогодення, а й запорукою гідного, стабільного та процвітаючого майбутнього.

Одним із найважливіших пріоритетів як для мене особисто, так і для Союзу українців Румунії залишається незмінна підтримка виховання, освіти та всебічного розвитку молодого покоління. Саме молодь забезпечить спадкоємність нашої мовної, культурної та духовної ідентичності, саме вона продовжить плекати наші традиції та творитиме майбутнє української громади. Тому ми постійно вдосконалюємо механізми підтримки, прагнучи створити для дітей середовище, в якому вони зможуть гармонійно розвиватися, здобувати знання, зміцнювати віру у власні сили та залишатися тісно пов'язаними зі своїм корінням і цінностями.

Як і в попередні роки, Союз українців Румунії організовує з нагоди цього свята численні культурні, освітні, творчі, спортивні та розважальні заходи для дітей у приміщеннях наших філій і місцевих організацій по всій країні. Ці події доповнюють постійну та конкретну підтримку, яку ми надаємо молодому поколінню протягом усього року, реалізуючи масштабні освітні програми та здійснюючи суттєві інвестиції в освітню сферу.

Ми залишаємося надійним партнером у справі підвищення якості освіти та успішності учнів, забезпечуючи фінансову підтримку для оснащення й модернізації навчальних закладів, придбання шкільного приладдя та сучасного навчального обладнання, організації конкурсів, національних олімпіад і культурно-освітніх заходів. Ми також відзначаємо та заохочуємо високі досягнення учнів, підтримуємо проведення численних навчальних стажувань, творчих таборів, тематичних екскурсій та програм особистісного розвитку. Водночас ми постійно реалізуємо освітні проєкти, спрямовані на популяризацію української мови, історії та культури, а також надаємо вагомую логістичну підтримку, покриваючи витрати на проїзд і проживання для українських школярів, які навчаються далеко від місця проживання.

Майбутнє нашої спільноти, безперечно, перебуває в руках наших дітей. Саме тому Союз українців Румунії й надалі докладатиме всіх зусиль для того, щоб підтримувати, заохочувати та супроводжувати їх на кожному етапі шляху до знань, самореалізації та успіху.

Дорогі діти!

Щиро вітаю вас із Міжнародним днем захисту дітей! Насолоджуйтеся кожною миттю дитинства, його щирістю, безтурботністю та неповторною красою. Бережіть любов своїх родин, цінуйте дружбу, яку сьогодні будете, сміливо мрійте та впевнено крокуйте до своїх цілей. Зростаєте здоровими, щасливими, допитливими та завжди пишайтеся своєю українською ідентичністю!

Голова Союзу українців Румунії,
депутат *Микола-Мирослав Петрецький*

Василь Стефаник.
Худ. Василь Касіян

Володимир АНТОФІЙЧУК

САКРАЛЬНИЙ ОБРАЗ РІДНОГО ДОМУ В НОВЕЛІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА «ВОНА – ЗЕМЛЯ»

14 травня виповнилося 155 років від дня народження Василя Стефаника – одного з найяскравіших представників українського модернізму, письменника, чия творчість здобула високу оцінку в Україні та європейському літературному світі. Його справедливо вважають неперевершеним майстром психологічної новели, здатним кількома штрихами відтворити найглибші порухи людської душі.

Народжений на Покутті, Василь Стефаник був тісно пов'язаний із Буковиною. Невипадково Леся Українка в одній зі своїх літературно-критичних статей зараховувала його до кола письменників-буковинців, називаючи «наступником Федьковича». На її думку, Василь Стефаник так само глибоко знав селянське середовище, його мову й світогляд. Водночас вона наголошувала на істотній відмінності між двома мистцями. Якщо Юрій Федькович часто звертався до святкових і героїчних сторін народного життя, то Василь Стефаник зосереджував увагу на його драматичних і трагічних вимірах, показуючи світ бідного селянства, яке опинилося на межі соціального й духовного виживання.

Літературний дебют письменника також пов'язаний із Буковиною. Наприкінці 1897 року чернівецька газета «Праця» надрукувала перші сім його новел: «Виводили з села», «Стратився», «У корчмі», «Синя книжечка», «Сама-саміська», «Лист» і «Побожна». У Чернівцях побачила світ і його перша книжка – збірка «Синя книжечка» (1899), яка відразу привернула увагу критики.

Одним із перших талантів молодого новеліста оцінив професор Чернівецького університету Степан Смаль-Стоцький. Ще до виходу збірки він назвав окремі твори Василя Стефаника «перлами», відзначивши їхню художню довершеність і глибину. У передмові до «Синьої книжечки» вчений наголошував на винятковій здатності автора кількома словами окреслити характер персонажа, розкрити його внутрішній світ і створити сильний емоційний настрій.

Захоплено відгукнувся на появу молодого письменника й Іван Франко, назвавши його дуже талановитим і оригінальним автором.

З великою увагою за творчим становленням Василя Стефаника стежила й Ольга Кобилянська. Ознайомившись із рукописом «Синьої книжечки», вона відзначила особливу силу його письма та надзвичайну здатність проникати в глибини народної душі. Особливе враження на письменницю справила новела «Камінний хрест», про

яку вона писала, що автор ніби «витесує потужною рукою пам'ятник для свого народу».

Такі оцінки виявилися пророчими. Уже перші збірки – «Синя книжечка» (1899), «Камінний хрест» (1900), «Дорога» (1901), «Моє слово» (1905) – засвідчили появу в українській літературі мистця виняткового обдарування. Не менш прихильно були сприйняті й пізніші книги письменника – «Земля» (1926) та «Твори» (1933), які остаточно закріпили за ним славу класика української новелістики.

Василь Стефаник належить до тих письменників, які докорінно змінили уявлення про можливості української літератури. Його творчість відкрила новий вимір художнього пізнання – трагедію людської душі як самостійну й самодостатню тему мистецтва.

Українська література XIX століття загалом тяжіла до широкого відтворення людського життя в його соціальній, історичній та побутовій повноті. Василь Стефаник майже повністю відмовився від такого способу оповіді. Його цікавить не життя як тривалий процес, а та вирішальна мить, коли людське існування проходить через граничне випробування. Смерть, розлука, еміграція, втрата дитини, руйнування родини, усвідомлення власного безсилля стають тими точками духовної напруги, в яких оголюється найглибша сутність особистості. Саме тому його новели такі лаконічні. Письменник не розгортає перед читачем усю історію життя героя, а зосереджується на тій миті, коли все пережите стискається в один болісний і водночас прозорливий момент.

У цьому сенсі Василь Стефаник створив в українській літературі своєрідну поетику межі. Герої новел «Новина», «Камінний хрест», «Кленові листки», «Сини» та багатьох інших перебувають у просторі граничних переживань – між життям і смертю, надією і відчаєм, домом і вигнанням. Подія в його творах майже завжди набуває характеру фатального випробування, а внутрішня напруга часто нагадує атмосферу античної трагедії, де людина постає перед силами, що перевищують її можливості, але не позбавляють її моральної відповідальності.

Проте було би помилкою бачити у Василеві Стефанікові лише письменника страждання. Насамперед він – письменник людської гідності. На перший погляд це твердження може видатися парадоксальним, адже його твори сповнені болем, відчаєм й трагізму. Однак його персонажі майже ніколи не викликають звичайного співчуття чи жалю. Вони викликають повагу. Навіть у хвилини найбільшого випробування вони зберігають внутрішню велич. Так, Іван Дідух із «Камінного хреста» не оплакує власну долю. Він прощається із землею як людина, що приймає суворий історичний вирок. Батько із новели «Сини» переживає загибель дітей із такою духовною мужністю, що його постать набуває майже біблійного звучання. Навіть найтрагічніші персонажі письменника рідко втрачають почуття власної гідності. Саме тому його проза позбавлена сентиментальності. Вона сувора, стримана й водночас внутрішньо піднесена.

Не менш важливою рисою творчості Василя Стефаніка є її прихований сакральний вимір. Традиційно його називають співцем селянської трагедії, і це визначення має під собою вагомі підстави. Проте за соціальним змістом його новел відчувається значно ширший духовний горизонт. Йдеться не лише про прямі згадки Бога, молитви чи церковних символів. Релігійний вимір виявляється насамперед у самому способі бачення людини. Страждання в його творах ніколи не сприймається лише соціальним фактом або наслідком історичних обставин. Воно набуває майже метафізичного значення, відкриваючи універсальні істини людського існування. Саме тому кілька сторінок його прози нерідко справляють враження біблійної притчі або суворого духовного одкровення.

У цьому аспекті Василь Стефанік несподівано наближається до Тараса Шевченка. Зовні між ними існує чимало відмінностей. Шевченко мислить історичними масштабами, звертається до народу мовою пророка й національного речника. Василь Стефанік майже завжди зосереджується на долі окремої людини. Проте обох митців єднає переконання, що людське страждання має глибокий моральний зміст. Воно не лише руйнує, а й відкриває справжню сутність особистості.

Мабуть, саме тому творчість Василя Стефаніка не втрачає актуальності й сьогодні. Його новели народилися в добу масової еміграції та соціальної скрути покутського селянства, але їхній зміст давно вийшов за межі конкретної історичної епохи. У творах Василя Стефаніка відкривається не лише світ галицького села кінця XIX – початку XX століття. У їхньому змістовому центрі – людина, що опиняється перед обличчям втрати, страху, самотності та необхідності зробити моральний вибір. А це вже досвід, який виходить далеко за межі одного народу чи одного часу. Саме тому Василь Стефанік залишається не лише великим новелістом української літератури, а й одним із найглибших художніх дослідників людської душі.

Серед творів воєнного циклу особливе місце посідає новела Василя Стефаніка «Вона – земля». У ній знайшли концентроване втілення майже всі провідні риси художнього світу письменника: гранична життєва ситуація, моральний вибір, людська гідність перед лицем історичної катастрофи та прихований сакральний вимір буття. Крім того, цей твір вирізняється серед інших Стефанікових новел масштабністю порушеної проблематики. Особиста драма окремої родини поступово переростає у роздум про долю народу, а воєнне лихоліття стає тлом для осмислення одвічного зв'язку людини з рідною землею, домом і пам'яттю предків.

Новелу написано під враженням подій Першої світової війни, коли тисячі мешканців Буковини й Галичини покидали свої оселі, рятуючись від фронту, репресій та загальної руїни. Проте історична конкретика відступає тут на другий план. Автора цікавить не хроніка воєнних подій, а духовні наслідки вигнання. У центрі його уваги опиняється людина, яка раптом втрачає той життєвий простір, у якому були нерозривно поєднані земля, праця, родина, молитва й пам'ять.

Уже сама назва новели концентрує її головний смисл. Земля названа не прямо, а через займенник – *вона*. Перед читачем постає не безособовий простір і не господарська категорія, а жива й близька реальність, що не потребує додаткових означень. Земля в художньому світі Василя Стефаніка набуває рис матері, берегині роду, морального авторитета й водночас Божого дару, за який людина несе відповідальність. У цьому образі поєднуються господарський досвід хлібороба, історична пам'ять народу та глибокий духовний зміст.

Сюжет новели побудований навколо зустрічі двох старих селян – Семена й Данила. Один із них залишається на своїй землі, інший разом із родиною покидає рідне село, рятуючись від війни. Зовні твір має форму простої розмови двох людей, проте за цією зовнішньою простотою приховується зіткнення двох способів переживання історичної катастрофи. Данило везе на кованих возах не лише майно, дітей і внуків. Він везе власну долю, намагаючись урятувати найдорожче від руйнування і смерті. Його оповідь сповнена майже апокаліптичних образів: *«На вороні коні та на вози ковані я склав свої діти, аби їх на наругу не подати. Як попа з попадею скували та повезли в гори, як професора взяли вночі Бог вість кудя, а війта повісили серед села і поклали жовніра, аби хто не поховав, то я відрікси землі та й кров свою наклав на ковані вози, аби ніхто її не спога- нив. Цар православний, а ми православні, та й зрада. Це раз; а другий раз – москаль іде і сонце залягає. І Хина, і Сибір, та дикий нарід з цілого світа; старих ріжуть, молоді жінки гватувають та цицки відрубують, а малі діти ведуть у колю та розкидають по пустих землях у далеких царстві...»*

(Продовження на б с.)

САКРАЛЬНИЙ ОБРАЗ РІДНОГО ДОМУ В НОВЕЛІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА «ВОНА – ЗЕМЛЯ»

(Продовження з 5 с.)

Та вікна в селі посліпли, а дзвони заніміли. Кара Божя спустилася на нас за гріхи цілого світа. І від тяжкої руки Господа милосердного я пробував кров свою, діти мої, забрати в мир хрещений. Війна змальовується як вторгнення хаосу в упорядкований світ селянського буття.

Особливого значення набуває образ Марії – дружини Данила. Втрачаючи рідний дім, вона втрачає і здатність говорити. Її німота має не фізіологічний, а глибоко символічний характер. За словами Семена, *«вона лишила слова свої на вікнах та на золотих образах в свої хаті, то вони, як пташечки, б'ються по порожні хаті, як сироти. Молитви щебечуть по вуглах, а баба без них німа буде... Загубила вона свої слова коло своїх святих та й там їх відшукає»*. У цій деталі прихована одна з найглибших думок новели. Людина живе не лише серед речей. Вона живе серед пам'яті, молитви, звичних слів і голосів роду. Саме тому втрата дому обертається втратою слова.

Показово, що Василь Стефаник пов'язує мовлення не лише із землею, а й із хатою. Якщо земля символізує основу буття, то дім стає осередком духовної пам'яті. Саме тут народжуються молитви, формується людська особистість, зберігається зв'язок поколінь. Не випадково слова Марії залишаються не на ниві й не на дорозі, а біля домашніх образів. У художній системі твору земля, дім, слово й молитва утворюють єдину духовну цілість.

Не менш важливим є й саме ім'я героїні. Марія – не лише дружина Данила, а й берегиня родинного світу. Вона уособлює пам'ять дому, його духовне начало. Символічно, що новела розпочинається її мовчанням і завершується піснею. Між цими двома станами розгортається ціла драма твору – від втрати до віднайдення, від вигнання до повернення.

Ідейним центром новели стає нічна розмова Семена й Данила. Саме тут Василь Стефаник формулює власну філософію землі. Семен не осуджує Данила і не дорікає йому за втечу. Він говорить із ним як рівний із рівним, апелюючи не до страху й не до господарської вигоди, а до глибинних основ людського буття. Для нього земля – не власність і не засіб добробуту. Вона є долею людини.

Особливо виразно ця думка звучить у знаменитому монолозі про землю. Вона забирає сили, виснажує працю, «висотує жили», але водночас дарує людині родину, дітей, господарство й відчуття внутрішньої повноти. Земля у Василя Стефаника не ідеалізується. Вона сувора й вимоглива, проте залишається єдиною справжньою основою людського існування. Саме тому Семен виступає носієм особливої філософії хліборобської культури, у якій праця на землі набуває морального й навіть сакрального значення.

У творі виразно відчутна біблійна тональність. Земля нагадує старозавітну обітовану землю – не привілей, а відповідальність. Відмова від неї сприймається як порушення встановленого Богом порядку. Невипадково Семен постійно апелює до Божої волі. Для нього повернення додому означає не так господарську потребу, як виконання морального обов'язку перед предками, дітьми й Творцем.

Кульмінацією новели стає рішення Данила повернутися. Його внутрішній перелом відбувається не під впливом примусу, а завдяки слову, яке повертає пам'ять. Показово, що саме в цю мить заговорила Марія. Її коротка фраза *«Ідім, Даниле, додому, ідім»* має значення справжнього духовного воскресіння. Повернення до землі стає водночас поверненням до дому, слова і власної сутності.

Фінал новели сповнений світлої символіки. Спільна пісня, ранковий схід сонця, прощання двох старих господарів створюють образ відновленої гармонії. Людина знову знаходить своє місце у світі, де земля, дім і пам'ять становлять нерозривну єдність. Саме тому завершення твору сприймається не як розв'язка побутового конфлікту, а як духовне повернення до втраченого центру буття.

Новела «Вона – земля» належить до найглибших художніх роздумів Василя Стефаника про людину та її місце у світі. Земля тут – духовний центр життя, джерело пам'яті, слова, молитви й родинної спадкоємності. Через історію однієї селянської родини письменник розкриває універсальну істину: людина може втратити майже все, але втрата рідної землі й рідного дому означає втрату самої себе. Саме тому новела набуває значення художнього свідчення про воєнну добу, а головне – своєрідного духовного заповіту українського хлібороба.

Особливо промовисто новела звучить сьогодні, коли війна знову змусила покидати свої домівки мільйони українців і шукати прихистку в різних країнах світу. У цьому контексті твір Василя Стефаника набуває нового смислового виміру. Він нагадує, що рідний дім – це не лише місце проживання, а й простір пам'яті, мови, родинної історії та духовної totoжності людини. Саме тому повернення додому – це відновлення порушеного зв'язку зі своїм корінням, культурою і самим собою.

Минуло понад століття від часу написання новели «Вона – земля», але її головна істина не втратила своєї сили. Людина може знайти прихисток на чужині, може зберегти життя і побудувати новий побут, проте образ отчого дому продовжує жити в її пам'яті як духовний центр існування. Саме тому новела Василя Стефаника сприймається як глибоке нагадування про те, що дорога додому залишається однією з найважливіших доріг людського життя.

Василь СТЕФАНІК

ВОНА – ЗЕМЛЯ

Присвячую пам'яті мого батька

То як Семен із заходом сонця вернув додому, то застав на своїм подвір'ї п'ять кованих возів, набитих всіляким добром, ще й колиска наверху була. Коні коло возів добрі. А на приспі сиділи старі й молоді, самі незнайомі. То Семен старий і босий, з черевиками через плечі, сказав:

– Славайсу Христу, люди добрі! Відки ви і як вас маю звати?

– Ми буковинські, война вігнала нас із дому; я є Данило, а це коло мене моя жінка Марія, стара вже; а це мої дві невістці з дітьми, та донька, також з дітьми; та хочемо у вас переночувати, як приймете.

– Ночуйте, та будьте гостями. Сяду я коло вас, та побалакаю з вами, а жінка най варить вечерю. Вона в мене друга, молода і годна, як схоче.

– А це в мене перша, уже п'ятдесят років, як за мною, та тепер здуріла, та поховую я її десть на роздорозі, бо розум свій загубила під колесами. Доки ще з фіри виділа наше село, то плакала та з воза тікала, та невістки здоганяли, а як не вздріла вже свого села, та заніміла. Та сидить отут німа межи внуками...

– Бадю Даниле, не дивуйте! Вона лишила слова свої на вікнах та на золотих образах в свої хаті, то вони, як пташечки, б'ються по порожній хаті, як сироти. Молитви щебечуть по вуглах, а баба без них німа буде... А підіть ви до великої хати та перед святим Николаєм проведіть її молитву; може, народиться в ні слово.

То оба старі затагнули бабу перед образи й голосно говорили молитву. Та баба мовчала.

– Загубила вона свої слова коло своїх святих та й там їх відшукає.

Знов на приспі.

– Не моє діло питати, але чого ви кованими возами та вороними кіньми та з дітьми молодими землю свою покинули?

– Бадю Семене, на вороні коні та на вози ковані я склав свої діти, аби їх на наругу не подати. Як попа з попадею скували та повезли в гори, як професора взели вночі Бог вість куду, а віта повісили серед села і поклали жовніра, аби хто не поховав, то я відрікси землі та й кров свою наклав на ковані вози, аби ніхто її не споганив. Цар православний, а ми православні, та й зрада. Це раз; а другий раз – москаль іде і сонце залягає. І Хина, і Сибір, та дикий нарід з цілого світа; старих ріжуть, молоді жінки г'вартують та цицки відрубують, а малі діти ведуть у колію та розкидають по пустих землях у далеких царстві... Та вікна в селі посліпли, а дзвони заніміли. Кара Божа спустилася на нас за гріхи цілого світа. І від тяжкої руки Господа милосердного я пробував кров свою, діти мої, забрати в мир хрещений.

– Кличуть вечеріти, Даниле, а Бога не гнівіть своїм нерозумним жалем.

– Їжте та досейгайте ви, птахи, що летите, не знати куди. А ми, Даниле, оба покушіймо цієї гіркої, та, може, старі наші плечі від землі відвернутьсися вгору.

Вечеря не була нікому мила, лиш оба діди попиwali горівку та також страви не брали в рот.

– Ідіть ви, діти, спати зі своїми дітьми, най вам Бог ясні сни намалює, а ми, старі, ще побудемо.

– Даниле, коби-сте не гнівалися, то я би щось сказав вам.

– Я розум і гнів лишив на своїм подвір'ї; можете мене і вібити, бо я, видите, старий птах, та без гнізда.

– Старий птах най гнізда старого не покидає, бо нове збудувати вже не годен. Бо ліпше, аби его голова у старім гнізді застигла, як у яру при чужій дорозі.

– Правда, Семене, правда, за це слово я вам декую...

– Та куду ви си вібрали? За панамі і за жидами? Цісар має для них касу отворену, а вам касу заперта. Як увійдете у чужий язик, у великі студені мури, то доля розфурєє вас по каміню, і лиш снитися вам буде наша красна земля, а руки заковані будуть з непам'єти сіяти на сміх панам, що спацірують, яру пшеницю по каміню.

(Продовження на 9 с.)

Вітаємо з нагородою!

Редакція журналу «Наш голос» щиро вітає Корнелія Ірода з присудженням престижної премії Спілки письменників Румунії.

Ця висока відзнака є заслуженим визнанням його багатогранного таланту, плідної творчої праці та вагомому внеску в розвиток сучасної літератури. Творчість Корнелія Ірода, позначена глибиною думки, художньою майстерністю та відданістю духовним цінностям, здобула щире прихильність читачів і повагу літературної спільноти.

Редакція бажає лауреатові міцного здоров'я, невичерпного натхнення, нових творчих звершень, цікавих задумів і подальших вагомих здобутків на літературній ниві.

Степан ТРАЙСТА

НА СВЯТІ УКРАЇНСЬКОГО СЛОВА

У понеділок, 1 червня 2026 року, у Національному театрі Бухареста, у залі Media, відбулася Гала премій Спілки письменників Румунії за видавничий 2025 рік – одна з найважливіших подій, присвячених сучасному літературному життю. Захід об'єднав письменників, літературних критиків, перекладачів, видавців та представників культурних установ з усієї країни в атмосфері елегантності та пошани до справжніх цінностей румунської літератури й літератур національних меншин.

Подію організувала Спілка письменників Румунії у співпраці з TVR, у межах культурного проєкту, профінансованого Міністерством культури. Партнерами Гали стали Департамент міжетнічних відносин та Румунський культурний інститут, а медіапартнерами – «România literară», «Luceafărul de dimineață» та «Viața Românească».

У рамках Гали були вручені премії за найважливіші книжкові видання 2025 року, зокрема й за твори літератур національних меншин. У секції «Література рідною мовою та література мовами національних меншин» спеціалізоване журі у складі Марко Бели – голови журі, Ани Кароліни Довали, Славомира Гвозденовича, Михайла Гафії Трайсти та Карачоньї Жолта визначило номінації для творів, які вважаються знаковими у мультикультурному просторі літератури Румунії.

Номінованими стали: Сабо Роберт Чаба, Rokoltó («Пекельне озеро»), видавництво Jelenkor – роман; Корнелій Ірод, («Весела божевільня»), видавництво

RCR Editorial – проза; Перінак Станков, «34 грамів», видавництво Союзу сербів Румунії – проза.

Серед номінантів лауреатом Премії Спілки письменників Румунії за українськомовну літературу став письменник Корнелій Ірод за прозову книгу «Весела божевільня», що побачила світ у видавництві RCR Editorial.

Презентацію лауреата здійснив письменник Михайло Гафія Трайста, член журі, який виголосив laudatio, присвячене творчості Корнелію Ірода, а також зачитав послання голови Союзу українців Румунії, депутата Миколи-Мирослава Петрецького:

«Присудженням Премії Спілки письменників Румунії вшановується не лише творчість письменника, а й вірцева доля людини, яка з однаковою вірністю служила культурі, вірі та правді.

Корнелій Ірод є одним із фундаментальних голосів української літератури Румунії, автором, який зумів через широку й глибоко людяну творчість перетворити досвід цілої спільноти на мистецьке вираження справжньої універсальної вартості.

Поет, прозаїк, перекладач і служитель вітваря, Корнелій Ірод упродовж десятиліть творив літературу, в якій лірична чутливість поєднується з історичною пам'яттю, а драма простої людини набуває сили символу. Його романи, об'єднані монументальною тетралогією «Свято», є одним із найважливіших внесків у літературу національних меншин Румунії та водночас цінною сторінкою сучасної румунської літератури.

Своїм стриманим, глибоким письмом, освітленим делікатним духовним виміром, Корнелій Ірод зберіг живою українську культурну ідентичність у Румунії, надаючи їй мистецького вираження та літературної гідності. Водночас своїми визначними перекладами творів Тараса Шевченка, Івана Франка та інших великих українських авторів він відкрив румунському читачеві двері до літератури великої глибини й краси.

Премія, яку він отримує сьогодні, є природним визнанням письменницького доробку, створеного з терпінням, скромністю та внутрішньою шляхетністю.

Це нагорода культурної совісті, яка залишилася вірною справжнім цінностям в епоху змін і забуття.

У постаті Корнелія Ірода зустрічаються письменник і свідок, інтелектуал і людина віри, творець і хранитель колективної пам'яті. Саме тому його творчість належить не лише одній спільноті, а й культурній спадщині всієї Румунії.

Сьогодні ми висловлюємо йому нашу повагу, вдячність і захоплення.

Вітаємо Вас, маестро Корнелію Ірод, із цим заслуженим визнанням!»

ВОНА – ЗЕМЛЯ

(Продовження з 6 с.)

Бог не прийме вас до себе з того каменя, але вийде перед свої ворота, як вас уб'ють на ваші землі. Вертайтиси на свою мнєконьку землю, а там буде вас Бог благословити і на шибениці...

– Грішний я, Семенку, грішний перед Богом і перед вами. А то в мене ниви, як вівці добре годовані, чорні та кучеряві. Я зараз завертаю вози до схід сонця, аби бога не гнівти...

– Наше діло з землею; пустиш її, то пропадеш, тримаєш її, вона всю силу з тебе вігортає, вічерпує долонями твою душу; ти припадаєш до неї, горбишси, вона з тебе жили вісотує, а за то у тебе отари, та стада, та стоги. І вона за твою силу дає тобі повну хату дітих і внуків, що регочуться, як срібні дзвінки, і червоніють, як калина... Не йди, Даниле, з панами та з жидами, не шукай царя, бо тобі царя не треба; все якийсь прийде до мужика, аби податок брати...

– За ваше слово, Семене, най вам Бог дасть усе найліпше; я вертаю додому, най си діє божа воля.

Та й баба Марія заговорила:

– Ідім, Даниле, додому, ідім.

– Ат сука баба, як вішло на єї, то зараз заговорила!

– А тепер пиймо на «будьте здорові»; дай, Боже, аби-м лиху годину перебули, а як пімремо, аби наші кості зогнивали в наші землі.

І пили оба діди, та й стара баба з ними, та співали. Баба сиділа в середині, та кріпко обіймала обох руками, та проводила пісні:

Лишень моя мила,

Як голубка, сива,

Вона спати не лягає!

Дитину колише,

Дрібне листя пише,

З буйним вітром розмовляє...

Та так вони співали до зорів, а на зорях ковані вози заклекотіли, і Данило вертав додому.

А як сонце сходило, то оба діди прощалися, цілували себе в чорні руки, а червоне сонце кинуло їх тіні через межі, далеко по землі.

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ТРИ РОКИ ТЕАТРУ «ФАВОРИТ»: історія, написана серцем

Цього року, 23 травня, театр «Фаворит» відсвяткував три роки свого існування на сцені Національного театру Бухареста імені Іона Луки Караджале – у залі Media. Це була не просто творча подія чи ювілейний вечір. Це стало святом пам'яті, любові й людської сили, що народжується тоді, коли мистецтво допомагає вистояти навіть у найтемніші часи.

Режисером усіх вистав і незмінною душею театру є Христина Джамалага – людина, яка змогла об'єднати навколо сцени тих, хто колись прийшов сюди з болем, страхом і невпевненістю, але з великим світлом усередині.

Іноді історія театру починається не з великих сцен і яскравих прожекторів, а з маленької репетиційної зали, де хтось уперше несміливо вимовляє свою репліку. Саме так народився театр «Фаворит» – не з прагнення до слави, а з людської потреби знайти одне одного через мистецтво.

Три роки тому кілька людей прийшли на репетицію... без досвіду, без упевненості, без розуміння, чи може із цього народитися справжній театр. Але вони мали щось важливіше за сценічну майстерність – світло в серці. Хтось мовчки мріяв про сцену, хтось боявся навіть сказати першу репліку, а хтось не вірив, що ця крихка мрія здатна стати реальністю. Та одного дня карусель закрутилася. Карусель людських долі. Карусель історій. Карусель театру.

Так почався шлях довжиною у три роки – п'ять вистав, шість театральних мініатюр, сотні репетицій, сотні вечорів, коли втому, страх і невпевненість перемогло головне – бажання залишатися разом.

Театр «Фаворит» народився у непростий час, коли війна й вимушене вигнання змінювали людські долі. Люди приходили на репетиції з болем у серці, з тугою за домом, із тривогою перед невідомим. Але саме із цієї крихкості народжувалася сила театру.

Першою великою виставою стала «Я тебе бачу» – історія, створена з реальних спогадів українських біженців. Вона народилася вночі, коли місто спало, а серця тих, хто тікав від війни, уже знали: життя більше ніколи не буде таким, як раніше. Люди склали своє життя у маленькі валізи, забираючи з собою лише фотографії, листи й кілька речей, у яких залишалося тепло дому. Спочатку було семеро жінок, які співали пісні рідного краю. Потім приходили інші. І кожен приносив власну історію – про втрату, страх, любов і надію. Так народився театр. Місце, де можна бути собою. Місце, де чужі люди ставали родиною. Уже через рік вистава отримала свій перший Гранпрі. Глядачі побачили не просто сценічну постановку – вони побачили правду.

Після цього народилася ще одна особлива вистава – «Жінка очима Тараса Шевченка». У той час театр складався лише з жінок – жінок, які залишили дім, вчилися жити заново в чужій країні й приховували свої сльози за усмішками для дітей. У Шевченкових творах кожна з них впізнавала саму себе. Жінку, яка любить. Жінку, яка чекає. Жінку, яка прощає. Жінку, яка тримає на своїх плечах цілий світ.

Образ Катерини став символічним для театру – жінки, яка, залишившись сам на сам із болем і страхом, усе одно йде вперед заради своєї дитини. Ви-

става настільки глибоко торкнулася людей, що після кожного показу глядачі виходили із залу зі сльозами на очах.

Три Гран-прі та численні нагороди стали лише підтвердженням головного – ця історія знайшла шлях до людських сердець.

Інша важлива вистава – «Усмішка жінки» – народилася в автобусі, дорогою до чужої країни. Маленька книжка, подарована подругою, стала початком нової сценічної історії. Читаючи сторінку за сторінкою, режисерка Христина Джамалага вже бачила у своїй уяві сцени, музику, героїв і світло рампи. Це була зовсім інша вистава – легка, романтична, сповнена музики, танців і живої атмосфери маленького ресторану «Вишневий час». На сцені зустрілися дорослі актори й молоде покоління театру, і сталося справжнє диво – усі закохалися в цю історію.

А потім був Париж. Виставу відправили на фестиваль майже без віри у перемогу. Але саме вона здобула Гран-прі міжнародного фестивалю в серці Парижа. Потім були нові перемоги в Бухаресті та в Україні. Та найважливішим подарунком стала віра – у театр, у людей і в те, що навіть випадково покладена у валізу книга здатна змінити людське життя.

Театр «Фаворит» звертався не лише до дорослих. Казка «Льодовинка в серці казкового лісу» повернула на сцену світ дитячих мрій. Натхненна «Сніговою королевою», вона розповідала про самотність, страх бути інакшим і силу любові, здатної врятувати навіть найхолодніше серце. У цій казковій історії добро перемагає не чарами, а людським теплом. А материнська любов стає тією силою, яка здатна розтопити лід і повернути світло. Діти виходили із залу із сяючими очима. Дорослі – зі сльозами та усмішкою водночас. Можливо, саме в цьому й полягає справжня сутність театру. Не лише сцена, світло рампи чи оплески. А здатність дати людині відчуття, що вона не самотня.

Сьогодні театр «Фаворит» – це вже не просто творчий колектив. Це історія про виживання через культуру. Про людей, які рятували свої душі мистецтвом. Про те, як у найтемніші часи театр може стати прихистком, молитвою і світлом.

За три роки було пройдено шлях від страху – до оплесків, від невпевненості – до семи Гран-прі, від слів «у нас не вийде» – до переповнених залів і сліз в очах глядачів. Та, мабуть, найбільшим досягненням стали не нагороди. А те, що театр став родиною.

Володимир АНТОФІЙЧУК

У ТВОРЧОМУ СВІТІ ОЛЕНИ БОГУЦЬКОЇ

19 травня 2026 року свій прекрасний ювілей відзначила поетеса і прозаїк, членкиня Національної спілки письменників України Олена Богуцька. До свого сімдесятиліття вона підійшла з вагомим творчим здобутком, подарувавши читачам уже сімнадцяту книжку – автобіографічний роман «Початок, якому немає кінця».

Він належить до тих творів, що відразу міцно входять у внутрішній простір читача й залишаються там, немовби власний спогад, що не хоче згасати. Письменниця не прагне вразити сюжетною динамікою чи драматичною напругою, натомість пропонує інший підхід – повільне, вдумливе повернення до прожитого і збереженого у пам'яті. Уже з перших сторінок відчувається, що перед нами особлива форма емоцій минулого, коли слово стає засобом його відновлення, а пам'ять – головним героєм твору. Авторка ніби відчиняє двері до свого особистого архіву, де зберігаються різні документальні свідчення, а з ними – голоси, запахи, дотики, інтонації, все те, що творить справжню тканину життя.

Одне з найсильніших вражень справляють описи дитинства. Воно не прикрашене і не ідеалізоване, але наповнене такою щільністю відчуттів, що перетворюється на окремий світ, у якому сонце має смак, повітря звучить, а кожна річ наділена душею. Читач раптом помічає, що перестає бути стороннім спостерігачем, бо описане починає відлунювати власними спогадами, навіть якщо вони належать до іншого часу чи іншої місцевості.

Роман прочитується як своєрідна книга світу, що відходить або вже відійшов у минуле. Це світ традиційного села, де життя організоване довкола праці, природи і родини, де кожна дія має свій сенс і своє місце в загальному ритмі буття. Особливої ваги набуває родинний вимір оповіді. Людина тут існує не окремо, вона завжди вплетена у велику мережу кровних зв'язків, де кожен має своє місце і свій життєпис. Ця множинність облич, доль, голосів створює ефект живої пам'яті, що розгортається як історія поколінь. Саме тому текст сприймається як колективне свідчення про спосіб життя, мислення, почуття, що формували цілу культурну спільноту.

Не можна оминати і мовну стихію роману. Вона жива, природна, позбавлена штучної літературної вишука-

ності, але попри те напрочуд образна. У ній поєднуються розмовність і поетичність, простота і метафорична глибина. Це мова, що впливає з досвіду і внутрішньої потреби розповідати. Саме тому текст звучить щиро й відверто, не ховаючись за стилістичними масками.

Запропонований увазі читачів «Нашого голосу» уривок з роману Олени Богуцької «Початок, якому немає

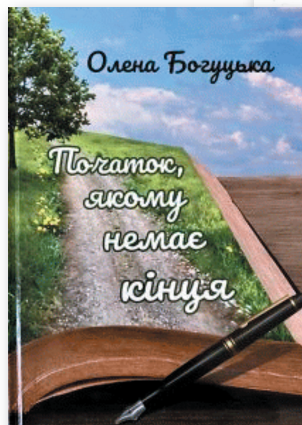
кінця» справляє враження надзвичайно органічного автобіографічного письма, у якому пам'ять відновлює художньо пережитий світ дитинства. Текст побудований на сильному чуттєвому досвіді: світ відкривається через колір, запах, звук, дотик, і саме це створює відчуття повної зануреності у внутрішній космос дитини. Уже перше речення «Мій світ – це неймовірно велике небо, яке впало

на мене...» задає тон усьому фрагментові: тут дитяча свідомість мислить образами гіперболізованими, майже міфологічними. Небо не просто високе – воно «впало» і «накрило великою пелехатою хусткою». Це дуже вдалий образ, бо він поєднує космічне й домашнє, вселенське й материнське.

Особливо переконлива сенсорна тканина тексту. Авторка не описує світ раціонально, вона його «вбирає», «наслухає», «відчуває». Завдяки цьому дитинство розкривається у стані первісного здивування буттям. Дуже вдалою із цього погляду виглядає сцена під яблунею: мереживо гілок, рожево-пінні квітки, гул бджіл, тінь на щоці створюють майже імпресіоністичну картину.

Надзвичайно тепло виписані жіночі постаті. Образ матері, приміром, подано через рух, працю, тілесність, природність: «Весна відображається в її зіницях і сірі очі на мить стають зеленими, наче у Мавки». Тут побутова сцена раптом переходить у майже фольклорно-міфологічний план. Прабабуся Іліна ж вводить у текст інший вимір – відчуття затишку, запаху трав, колискової, старості як лагідної присутності. Фраза «ось так ми й бавимось мале і старе» – одна з найсильніших у фрагменті, бо в ній відлунує і простота, і філософія родового кола.

Дуже важливо, що простір господарки подано як окремий всесвіт. Для дитини подвір'я – це космос із власними межами, законами і таємницями. Авторка чудово передає дитяче сприйняття масштабу: ставок

здається небезпечним океаном, ясен – велетнем, подвір'я – безмежним. Саме так функціонує справжня пам'ять дитинства – не через точність пропорцій, а через емоційний масштаб.

Але головне полягає в тому, що текст має те, чого неможливо навчити штучно – внутрішню правдивість пам'яті. Він, розповідаючи про дитинство, повертає читача у стан дитячого бачення світу. Саме це є ознакою добротної автобіографічної прози.

Назва роману «Початок, якому немає кінця» спершу може здатися парадоксальною, але після прочитання вона відкривається як точна формула цього твору. Бо пам'ять справді не має кінця. І в цьому сенсі книга Олени Богуцької не завершується останньою сто-

рінкою, а продовжується у враженнях того, хто її прочитав, непомітно стаючи частиною його власної біографії.

А ми від імені редакції і читачів журналу «Наш голос» бажаємо ювілярці передусім того, що є найціннішим для справжнього письменника, – невичерпної внутрішньої ясності й сили слова. Хай пам'ять і надалі залишається для Вас, шановна пані Олено, живим джерелом творчості, а кожна нова книга народжується не з потреби писати, а з глибокої внутрішньої необхідності говорити правду про людину і світ.

Хай «початок, якому немає кінця» триває у Вашій творчості ще багато років!

Олена БОГУЦЬКА

ПОЧАТОК, ЯКОМУ НЕМАЄ КІНЦЯ

(Уривок з автобіографічного роману)

Мій світ – це неймовірно велике небо, яке впало на мене і наче накрило великою пелехатою хусткою. Всьому дивуюсь, зачудовано вбираю кольори і на слухаю звуки. Спинаясь на, ще неслухняні, ніжки і чіпляюсь рученятами за край бодні.

Я на городі в імпровізованому манежі... А світ навколо такий великий, і я дивлюсь на нього допитливими оченятами горіхового кольору, наче бачу вперше. Сонечко лоскоче носа, я чхаю, а потім відчуваю на щоці тінь від крилатої яблуні, то мамка перенесла мене під неї щоб сонце не напекло голову. Мов зачарована, вдивляюсь у мереживо гілок і на слухаю музику весни. Яблуня цвіте, у рожево пінних квітках копошаться бджоли, то їх невтомні крильця видають нічим неповторні гами.

Весна. Недалеко босоніж вправно орудує сапкою мамка. Вітер грайливо задирає на ній квітчасту спідницю, демонструючи весні край білої підтички і міцні стегна, не ціловані сонцем. Час від часу мамка зупиняється, опирається на сапку, довгим рукавом сорочки втирає піт з високого лоба і кирпатого носика і заправляє під пиркалеву хусточку пасмо неслухняного чорного волосся. Весна відображається в її зіницях і сірі очі на мить стають зеленими, наче у Мавки. На край бодні сідає муха, намагаюсь її впіймати, махаю рученятами, гепаюсь навznak і плачу. Від хати чую голос:

– Поля, принеси її до мене...

Це моя двоюрідна прабабуся Ілина. Вони з дідушем Яковом Бегаром бездітні і взяли молоду сім'ю: татка Кирила і мамку Палажку за своїх, у комірне. Прабабуся старенька і за нею потрібен догляд, а я мала, то й за мною. Ось так ми й бавимось мале і старе.

Бабуся гуцикає мене на колінах і приповідає:

– Коли ця шпарка бігати буде?

Вона пахне травами, у яких мене купає: м'ятою і чередою. Я слухаю колискові і під них, розморені полуденним сонцем, ми засинаємо, обнявшись, за хатою, під старою вишнею клапою і мені тепло і затишно на її плечі, і ще не хмарять чоло ні тривоги, ні печалі, а дитячий світ простирається не далі обійстя, огороженого від Бегарівки тином, від оболоні – височенними ясенями, а подвір'я – широчезний природний килим, густо застелений врунистим споришем, замикається тином, плетеним із лози, і таким широким, що його завершують крокви, а на соломі чи сіні, що накопичилось зверху, принадились нестися кури.

Хата і все величезне обійстя площею в пів гектара розкинулося на мальовничому і гарному місці – на березі колгоспного ставка. Вийдеш за ворота і можеш гепнутися у воду, тому хвіртка завжди зачинена, а я, як не в бодні, то прив'язана старою панчохою до вишні під хатою, або до величезного ясеня який, здається, століття росте на подвір'ї, або в хаті до лавки чи ніжки стола, щоб борони Боже нікуди не відповзла, шпарка я була і цікава, власне, як і всі діти.

Ставок омиває нижню частину господарки – ряд суцільних будівель: курник, шопу, клуню для зберігання збіжжя, загін для кози, стайню і хлів для свиней. Понад берегом ростуть верби, яким вже гей-гей скільки літ, вони такі дуплаві, що незрозуміло як ще тримаються купи, вершки тих верб завтовшки в добру руку восени татко рубає на паливо, а навесні, дякуючи добросусідству з водою, верби пускають памолодь і знову ростуть...

Костянтин СОЛОВ'ЄНКО

Оксана Гриценко, драматургиня

Наступна героїня нашої рубрики – Гриценко Оксана Олександрівна – драматургиня, сценаристка та журналістка з Києва. Співзасновниця Театру Драматургів.

Народилася на півдні Херсонщини у 1981 році. Закінчила Національний університет «Києво-Могилянська академія» за спеціальностями політологія та журналістика. Працювала в журналістиці, переважно англomовній.

П'єси почала писати в 2019 році. Її друга п'єса «Дон Жуан із Жашкова» стала основою для сценарію повнометражного фільму з такою ж назвою, знятого компанією Kristi Films у 2021 році.

Від початку повномасштабної війни Оксана Гриценко знову працює журналісткою, часто їздить у зону бойових дій.

Пише короткі тексти, які мали десятки читань в Європі та США в рамках проекту Worldwide Play Readings.

Брала участь в багатьох драматургічних лабораторіях в Україні та за кордоном. Має біля двадцяти постановок п'єс в Києві та інших містах. Вважається однією із найпопулярніших сучасних драматургинь, чиї п'єси ставляться театрами України.

Вперше я зустрівся з пані Оксаною в минулому році на Лабораторії мюзиклу, де вона працювала як лібретистка над мюзиклом «Анархістка», а я як поет над мюзиклом «Місто». Мені впав у око її спокій, зваженість і відсутність театральності в поведінці та словах.

Ознайомитися з п'єсами Оксани Гриценко можна на сайті УкрДрамаХаб (<https://ukrdramahub.org.ua/oksana-hrytsenko>). До речі, п'єса «Молочайник», уривок з якої розміщено нижче, також є на сайті.

Фото Ганни Хижняк

Спеціально для журналу «Наш голос» Оксана Гриценко погодилася на коротке інтерв'ю.

Костянтин Солов'єнко: Про що Ви пишете? Які основні теми Ваших п'єс?

Оксана Гриценко: Я пишу про те, що мене вкurlює. Часом п'єси йдуть від запитання, на яке я сама собі хочу відповісти. Наприклад, «Молочайник» я писала, запитуючи себе «чому проукраїнські люди не їдуть з окупації?». А буває, що просто є історія чи людина, яка мене захоплює, і я хочу цим поділитися. Так я написала «Несе вода Галю» та «Анархістку».

К.С.: Молодий Гемінгвей був дуже хорошим журналістом. І коли почав писати оповідання, йому то відраджували, бо, мовляв, він не зможе стати таким же хорошим письменником. Він нікого не слухав і таки став письменником дуже хорошим. Вам, як драматургині, журналістика допомагає чи заважає?

О.Г.: Журналістика однозначно мені допомагає. І це не тільки про вміння брати інтерв'ю, перевіряти інформацію і вірити фактам, а не словам. Журналістика навчила мене, що кожен текст недосконалий, і не треба боятися чистого аркушу. Звісно я переживаю, що можу зіпсувати хорошу історію із життя поганим текстом. Але, тут просто кажу собі, що зроблю максимум, що в моїх силах.

Оскільки я переважно працюю для англomовних газет, а газетна шпальта – це завжди змагання за кількість слів, що тобі дозволять туди помістити, то це привчило мене економити слова. Чим коротший текст – тим більше шансів, що його дочитають до кінця. І ще, завдяки журналістиці я давно зрозуміла, що сенси, месиджі, та ідеї важливіші за форму. Звісно я люблю красиві мовні звороти і влучні метафори. Але, вони, як цукор, від надлишку якого може знудити. Якщо в тексті нема нічого для мене нового, то він мені не потрібен.

К.С.: Якби Вам хтось подарував театр і практично будь-які гроші на постановки. Які п'єси там гралися б?

О.Г.: Це були би соціальні та політичні тексти. Дивні, дискусійні, незручні. Такі, які бояться ставити державні театри. Якщо про історичних персонажів, то без обожнення і компліментарності. Якщо про якісь події – то з множиною фактів, без героїзації, без пафосу. Я хочу правдивий, некомфортний театр, який би обурював та ображав.

К.С.: Якби раптом з'явився інвестор і сказав, що профінансує фільм по будь-якій з Ваших історій. Яку

історію Ви б йому назвали? Чи, може, вона ще не написана? То яка вона?

О.Г.: Це був би мюзикл «Анархістка». Про Марусю Нікіфорову, соратницю Махна. Я спершу думала про цю історію саме як фільм – історичний, музичний, великобюджетний. Коли я обговорювала цю ідею з українськими продюсерами, то вони одразу пояснювали, що в Україні на таке нема грошей, і радили шукати західне фінансування. Я рада, що є мюзикл, а отже перший крок зроблено, ця історія вже почала жити.

К.С.: Уявіть, що з усіх Ваших п'єс тільки одну (2-3) будуть ставити в різних країнах через 100 років. Яким зі своїх п'єс Ви б побажали такої долі?

Оксана ГРИЦЕНКО

МОЛОЧАЙНИК

Трагікомедія на дві дії

Дійові особи

Олеся Писаренко, 25 років, художниця, хіпстерка, буддистка. Родом з Кавунівки, але живе в Києві. Приїхала в рідне село на пару днів змінити прописку і застрягла там через війну.

Мама (Світлана Писаренко), 55 років. За освітою технолог виробів з бавовни, але останні 15 років вирощує помідори. Нещодавно почала продавати консервовані помідори в Європу. Мріє взяти участь у виставці томатів у Пармі, Італія.

Баба (Надія Шеремет), 80 років. Колишня вчителька. Пенсіонерка з бурхливим минулим.

Кума (тьотя Валя), 55 років. Сусідка і подруга Світлани ще зі школи. Теж вчителька.

Дія перша

Сцена 1

Село Кавунівка Херсонської області, середина квітня 2022 року. Російські солдати облаштовують блокпости, а українські цивільні готуються до Пасхи. В хаті Писаренків Олеся лежить увітальні на дивані, наговорює повідомлення через WhatsApp.

ОЛЕСЯ. Короче, Єнот, я попала. Попала в «День Сурка». Встаю зранку: нуль планів, нуль амбіцій. Хата-двір-мамкин город. Найкраща частина дня – це коли я засинаю і забуваю, що я тут.

О.Г.: Я думаю, що цю п'єсу (чи п'єси) я поки ще не написала.

К.С.: *Вирізностороння людина. Чи немає у Вас спокуси перейти від документальної журналістики та скупі драматургії на багатшу формами прозу?*

О.Г.: Мене вже років десять як про таке запитують. Журналісти, особливо ті, що висвітлюють війну, часто мріють написати книгу. Це прямо тренд. Драматурги теж часто пробують прозу і досить успішно. Але, у мене нема поки історії, яку би я хотіла розповісти в прозовій формі. Як з'явиться, то напишу.

~~~~~

У продовженні подаю уривок з п'єси «Молочайник».

Сьогодні Баба виштовхала мене в 6 ранку за своєю пенсією. Бо у неї болять ноги, а я дрихну без діла. Ну, це моя баба. Сорок років вчителем у школі – тепер нуль емпатії.

Я прийшла в банк – там вже людей 15. Грошей ще нема, може, привезуть до обіду. Я стала. Поряд з Інкою, моєю однокласницею, і її крикливим малим. Черга росте. Причому не з кінця, а з середини. В неї вкраплюються бабульки, груднічки, якийсь мужик з котом став. Коли привезли гроші, стало взагалі мегажорстко. Народ напиріє, собачиться. А я дивлюсь на цей махач, як бодхисаттва в лотосі. Само-собою, на мене не вистачило. Зате Інка урвала свої 2 тищі, і на радостях купила мені в кіоску Нескафе 3 в одному.

І п'ю я цю бурду, і знаю що баба виїсть мені мозок чайною ложкою. Але мені пофіг, Єнот. Бо що я втратила? Час? У мене його дофіга. А тут хоч якийсь двіж побачила...

До дивану Олесі повільно шаркає баба. Сідає поруч.

БАБА. Шо, знову з бобром своїм балакаєш?

ОЛЕСЯ. Єнот! Це його позивний.

БАБА. Децкий садик.

ОЛЕСЯ. Ба, ну не нависай, пліз.

БАБА. Це ж нада вмить – п'ять часів простоять в череді і прийти без грошей!

ОЛЕСЯ. Та харош вже мене знецінювати!

БАБА. Я не понімаю, шо ти кажеш.

З надвору чути голоси і сміх. Це Мама з кумою Валентиною перебирають останні новини. Заходять до хати.

(Продовження на 16 с.)

МОЛОЧАЙНИК

(Продовження з 15 с.)

МАМА. (до Баби) Ма, а чо ти встала? Ти таблетки випила?

БАБА. Мені од них тошнить.

МАМА. Доця, а ти чо сидиш? Борщу розігрій. Давай метеликом! Валь, сідай пообідаєм.

КУМА. Та я додому побіжу. Кабан там вже кричить їсти.

Мама дістає з холодильника велику каструлю борщу, ставить на газ. Олесь розгублено на це дивиться.

МАМА. Шо, він сам холодильник відкрити не зможе?

КУМА. Хто?

МАМА. Ну, твій Валєрка. Шо, безрукий?

КУМА. Та я про свиню казала. І чо це мій Валєрка кабан?

Аби зам'яти незручну ситуацію Мама наїжджає на Олесю.

МАМА. Олесь, ну шо ти дивишся, як баран на нові ворота?! Петрушки піди вирви!

ОЛЕСЯ. А де?

МАМА. Ну де у нас петрушка росте?! І шо за горе з цьою дитиною!

Олесь йде шукати петрушку. Кума Валя заспокоюється і всідається за стіл, Баба теж, Мама розставляє тарілки.

БАБА. Глупостей набралась в Києві... Завела там барсука!

МАМА. Єнота.

КУМА. Єнота в хаті? Вони ж такі шкодливі!

МАМА. Та це її хлопця позивний. В самообороні в Києві служить.

КУМА. Хтось серйозний?

МАМА. Киянин з квартирою. Прописать її у себе обіщав. Вона сюди виписатись в фівралі на два дня приїхала, і тут бац.

КУМА. Хто ж знав!

МАМА. А я в душі рада, шо вона дома. Тут хоч не стріляють.

БАБА. Це вони ше не освоїлись на новому місці.

КУМА. Вже і не освоються!

МАМА. Ой ми їм сьогодні наваляли.

БАБА. Кацапам?

МАМА. Так мітинг же був!

БАБА. І ви ходили?

МАМА. Та там пів села прийшло.

Олесь тихо заходить з величезним пучком петрушки. Несе його обережно на витягнутих руках.

ОЛЕСЯ. Ма, який мітинг?! Ти ж навіть в собес ходити боїшся.

КУМА. Ми пішли організовано від школи. І я Свету покликала. Просто подивитися.

МАМА. На старосту цього гімняного.

КУМА. Падло таке, заховалося.

МАМА. В сільраді в подсобку забилося.

КУМА. І коньяк бухало.

МАМА. Очима блимає. По-кацапськи вже балакає.

КУМА. «Всьо так сложно. Нужно достичь компромисс».

МАМА. «У меня руки скованы. Есть военный комендант».

БАБА. От гнида.

Мама розливає борщ по тарілках. Розставляє на стіл, ріже хліб.

ОЛЕСЯ. Ма, я не буду.

БАБА. Нада їсти. А то даже цей тхір тебе заміж не візьме.

МАМА. Ой, а петрушки нарвала з бур'янами. Чи ти безрука?

Мама відкидає бур'яни, ставить на стіл петрушку. Всі дружно починають їсти.

БАБА. То молочай, то хороша вещь. А борщ наче пересолений.

КУМА. Мені добрий.

БАБА. Так а шо ви дальше?

КУМА. Пішли шукать того коменданта.

МАМА. На старий елеватор. Всім мітингом.

БАБА. Не побоялися?

КУМА. Страшно було їм!

МАМА. Нас чоловік двісті, а їх двоє.

КУМА. Вийшло солдатеня таке міршаве, автомат той в руках труситься.

МАМА. Чмо якесь. Чмоня. Каже: «Нікаво тут нет».

КУМА. Ми покричали: «Кавунівка – це Україна». Плюнули і пішли шукать далі.

ОЛЕСЯ. Знайшли?

МАМА. Ага. На птичнику, ті солдати, як курчата, в купку збилися.

КУМА. Ми їм: «Кацапи, домой!», «Ваш Путін – хуйло!»

МАМА. Кобзаренки фаєри десь достали, почали палить.

КУМА. На БТР залізли, хотіли поламать.

МАМА. Но не змогли.

КУМА І МАМА. Потім стали і обісцяли.

ОЛЕСЯ. Кого?

КУМА. Ну БТР!

МАМА. Це вже лишнє було, я щітаю.

Олеся сміється.

ОЛЕСЯ. От би хтось відос зробив!

МАМА. Фу. Та хай руки відсохнуть, такий стид знімать.

КУМА. А я записала. Тільки трошки камера мельтешить.

ОЛЕСЯ. О! А скиньте мені на Viber?

БАБА. Оцей молочай нас в голод так спасав...

Олеся, Мама і Кума переглядають на телефоні контroversійне відео, а Баба бере бур'ян і шаркає надвір.

ОЛЕСЯ. Зара я запиляю це в Телегу. Назвемось «Бойовий тушкан», як вам?

БАБА. Піду винесу курям. Їм від глистів полезно.

МАМА. Ма, ми курей вже год п'ять як не держимо. (до Куми) Вона після інсульту буває чуде...

ОЛЕСЯ. (пише щось в телефоні) Підпишемо це: «струя протесту». Нормально?

МАМА. І як хтось узнає?

ОЛЕСЯ. Спокуха! Канал анонімний.

Надворі чутно гуркіт від падіння Баби.

БАБА. Блядське відро! Хто його тут поставив?!

Всі біжать надвір піднімати Бабу.

Сцена 2

1 травня. Паска пройшла і настрій в селі підупав. А ще раптово зник зв'язок і селяни відчували себе на острові, відрізаному від світу. Людей охопила самотність та журба.

Олеся сидить на дивані, тихо наговорює повідомлення на телефон. У сусідній кімнаті хропе Баба.

ОЛЕСЯ. Якщо колись з'явиться інтернет, то я тобі це вишлю, Єнот. А якщо ні, то, може, ти просто десь там відчуєш мої вібрації. Сьогодні 1 травня. Мати святкує День праці зі своїми помідорами. Баба лежить у ліжку, і лежатиме там, мабуть, завжди. (Озирається на кімнату Баби, але та далі мирно хропе.)

Перелом шийки стегна, в такому віці це не зростається. Везти її нікуди. Лікар сказав, що дорогу вона не переживе. І операцію теж не переживе. Мати нікуди не поїде без Баби. Я нікуди не поїду без Мами. Замкнене коло родинних зв'язків. Так що дякую тобі, Єнот, що ти у мене був.

Фак, шось мене знову трясє. Пора заземлитися. Люблю тебе, Єнот! Хай прильоти вас обминають! Хай Лама Кармапа накриє Київ залізним куполом.

Олеся злазить з дивану і лізе під стіл. Там вона сідає в позу лотоса і накривається покривалом з вишитими на ньому блискучими слонами.

ОЛЕСЯ. Я маленька піщинка з семи мільярдів таких же піщинок, розкиданих по Землі. Я шматочок пилу в степу. Я легка і прозора, я піднімаюся над хатою, подвір'ям, над городами з помідорами, блокпостами, танками і БТРами. Я посилаю їх в жопу і лечу вгору. Переді мною світло і Лама Кармапа шістнадцятий. Кармапа-кармапа-кармапа-кармапа-кармапа-кармапа...

Олеся завмирає у стані спокою і напів сну. В хату заходить Мама, обтрушуючись на порозі. Тихо проходить через вітальню, прямує до кімнати Баби. Хреститься перед образами.

МАМА. Господи, нема сил. Де взяти ці лікарства?

Баба прокидається і стогне.

БАБА. Хто там бубнить?

МАМА. Ма, як себе чувствуєш?

БАБА. Не задавай дурних питань, Света. Шо там кацапи?

МАМА. (схлипує) Палки якісь приволоки, блокпост монтують. У нас за каліткою. Олесьці тепер на вулицю не вийти. У неї ж татуїровка.

БАБА. Їхать вам нада обом пока не пізно. Остав мене тут, доця. Красний Хрест гуманітарку привезе, собес не кине, якось дотягну до могили.

МАМА. Ма, шо ти мелеш? Нікуди я не поїду.

(Продовження на 18 с.)

МОЛОЧАЙНИК

(Продовження з 17 с.)

БАБА. Я підозрювала, що ти так скажеш. Но, хотіла дати тобі шанс. Бо розумніше було би поїхати.

МАМА. Закрили тему. Тобі памперс треба змінити?

БАБА. Є зараз вещи поважніше. Пора нам покликати Молочайника. Настав час.

МАМА. Це що, якийсь народний целитель з газети?

БАБА. Слухай мене, і не перебивай. Я голод 47-го хорошо помню, ми тоді малими ходили до ставка і рвали молочай. Молочко у нього гірке було, але поживне. Ми казали: «Качай молочай, та у меду умочай. А із меду та й в гімно, щоб солодке було».

МАМА. А давай я тобі температуру поміряю?

БАБА. Цить кажу! У 33-му в голод молочай тоже їли, но тоді троє наших у сім'ї померло. А мали померти всі. Бо гад один з району приїхав збирати зерно з комсомольцями, а дід Іван вийшов до нього з ружом. Діда забрали. І гад той пообіщав, що нам всім не жити. Тоді баба Килина, вона трави трохи знала, пішла і поклікала Молочайника. Гад приїхав трусить у людей зерно по хатах і пропав. Його аж в 56-му піонери за балкою розкопали, перепоховали з почестями, сказали «ехо війни». Но баба Килина, вона тоді ще жива була, напилася самогону і навчила мене, як виростить Молочайника з молочаю.

МАМА. Може, я лучше в церкву схожу?

БАБА. Сходиш. Но потом. А щас принеси води, в роті пересохло. І штори завісь.

Мати біжить на кухню, несе склянку води. Олеся визирає з-під покривала, але швидко накривається знову.

БАБА. Який день сьогодні?

МАМА. Вівторок.

БАБА. По місячному календарю який?! У вікно виглянь.

Мама виглядає.

МАМА. Місяць росте.

БАБА. То що нада. Значить слухай. Вночі на повний місяць береш дев'ять зерен молочаю. Найдеш, ти ж овощевод. Кладеш в землю з могили невинно убі-

єнного, додаєш пасмо свого волосся і дев'ять крапель крові. Далі кажеш...

МАМА. Та ти шо, ма, яка могила? Хочеш, щоб мене в комендатуру загребли?

БАБА. Я догадувалась, що ти засциш. Заглянь мені під кровать?

МАМА. Нашо?

БАБА. Заглянь кажу!

Мама зазирає під ліжко.

БАБА. Бачиш там торбинку?

МАМА. Боже, скільки тут пилюки. Ось, шось намацала (дістає якийсь вузлик).

БАБА. От тобі і земля. З Петьки Чередніченка могили.

МАМА. Це той шо в аварії погіб? Як ти її збрала?

БАБА. Не важно. Бери землю і йди насіння шукай. Кров прям у лунку покапаєш. І кажи таке: «Чорна земля, червона кров. Мертва вода, прорости трава. Вийди до нас на поміч змарнілим, стань нашим мечем, стань нашим гнівом. Духи наших предків дадуть тобі сили. Царю-Молочаю, тебе викликаю. Прийди! Прийди! Прийди!». «Прийди» три рази нада сказати. Ти запомнила, чи запиши луче?

Мама слухняно бере папірець і записує.

МАМА. Не нравиться мені ця затія.

БАБА. Не в нашом положенні перебирати. Зерна добрі пошукай. Замочи їх за день до того в дощовій воді. Ну, і волоси відріж.

МАМА. Пасмо довге треба? У мене таке на голові робиться.

БАБА. А це не з голови. Молочайнику треба оттуда. (Баба хитро киває на пах)

МАМА. Ма, та ти іздівляєшся!

БАБА. Шо ти кумизишся? Я би сама все зробила, так встать негодна.

МАМА. Тобі не ногу, тобі голову пора лікувати!

Мама кидає бабі під ліжко вузлик із землею і швидко йде з хати, голосно бахнувши дверима.

БАБА. Куди ти пішла?! У нас нема другого виходу! Виростила на свою голову. Гімно таке. Ой, моя нога... Ой болить. Ой нема сил.

Баба починає стогнати і кашляти. Олеся тихо знімає з голови покривало зі слонами. Видно, що вона в шоці.

ЗГАСЛА ЗІРКА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ БУКОВИНИ

Українська громада Румунії з глибоким сумом прощається з Михайлом Волощуком — однією з постатей, які присвятили все своє життя збереженню та просуванню української культурної ідентичності. Поет, художник, композитор, музикант, театральний актор і культурний діяч, Михайло Волощук відійшов у вічність 4 червня 2026 року, залишивши після себе величезну творчу спадщину та духовний дорожчий спадок.

Народився Михайло Волощук 12 січня 1934 року в селі Негостіна, Сучавського повіту. Зростаючи в українській родині, глибоко прив'язаний до цінностей віри та традицій, побудував свою долю навколо культури, прекрасного та відповідальності перед громадою.

Активний член Союзу українців Румунії, залучений до життя місцевої організації в Негостині, він був одним із тих людей, які зрозуміли, що ідентичність спільноти зберігається завдяки культурі, мові та спадкоємності між поколіннями.

За видатний внесок у літературу та культуру українців у Румунії був прийнятий до Спілки письменників Румунії та нагороджений важливими літературними преміями. Критики високо оцінили щирість, глибину та автентичність його творчості, а також здатність перетворювати особистий досвід на послання, що мають універсальну цінність.

Творчість Михайла Волощука належить до сфери рефлексивної, філософської та сповідальної лірики. Домінуючими темами його творчості є плін часу, людська доля, пам'ять, віра, любов до матері та родини, краса природи, національна ідентичність, надія, мир та постійний пошук добра. Його поезія виражає глибоку віру в духовні цінності та в силу людини подолати страждання через віру, працю та творчість.

Михайло Волощук був надзвичайно багатогранною особистістю. Окрім літературної діяльності, він був талановитим музикантом, із пристрастю грав на акордеоні, мандоліні та скрипці. Писав музику та вів активну культурну діяльність у рамках української громади. Заснував вокальний гурт «Квіти Негостини», який діяв понад п'ятнадцять років, був музичним керівником чоловічого гурту «Півонії Негостини» та вокального гурту «Голоси Негостини», активно сприяючи популяризації традиційної української пісні.

Його перші контакти зі світом мистецтва відбулися у повоєнний період, у 1950-х роках, коли вчитель і культурний діяч Дмитро Арич започаткував

театральну діяльність у Негостині. Молодий Михайло Волощук отримав важливі ролі у виставах, натхненних класичною українською драматургією, за творами Івана Котляревського, Михайла Старицького, Марка Кропивницького та Івана Карпенка-Карого. Сценічний досвід вдосконалив його володіння українською мовою та сформував художню чутливість, що вирішально вплинуло на його подальшу еволюцію як поета та митця.

Його перші вірші були опубліковані в українській газеті «Новий вік», а в 1985 році він дебютував у видавництві зі збіркою «Крок у безконечність». Протягом понад чотирьох десятиліть літературної діяльності він опублікував вісім збірок віршів та гумористичних творів:

- *Крок у безконечність* (1985);
- *З руїн і попелу* (1991);
- *Ідилія* (2006);
- *На берегах надії* – вибрані твори (2009);
- *Розумний папуга* (2011);
- *Світ за рідним порогом* (2013);
- *Душі моєї оберіг* (2019);
- *Сміховинки* (2023)

Протягом усього життя Михайло Волощук залишався глибоко пов'язаним зі своїм рідним селом, перетворивши сільський світ та духовність своєї громади на невичерпне джерело художньої натхненності.

З його відходом Союз українців Румунії та вся українська громада втрачають справжній голос і людину, яка служила культурі з стриманістю, гідністю та вірою. Залишаються ж його книги, музика, картини, люди, яких він надихнув, та приклад життя, прожитого на службі цінностям, що нас визначають.

Нехай Бог дарує йому вічний спокій!

Нехай пам'ять про нього буде вічною!

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ГЕРОЇ НЕ ВМИРАЮТЬ

КАЛЕНДАР СМЕРТІ – 10 липня 2020

Тарас Матвіїв

Тарас Матвіїв народився 18 лютого 1989 року в селі В'язівне Волинської області, однак ще в дитячі роки разом із родиною переїхав до Жидачева на Львівщині. Саме це місто стало для нього рідним, тут минули його юність, навчання та перші кроки громадської діяльності.

Після закінчення Жидачівської загальноосвітньої школи №1 він вступив на факультет журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка, який успішно закінчив у 2011 році. Уже в студентські роки Тарас вирізнявся активною громадянською позицією, цікавився суспільно-політичними процесами та прагнув через журналістику впливати на життя країни.

Після завершення навчання працював журналістом і телевізійним кореспондентом. У 2011–2012 роках співпрацював із телерадіокомпанією «Ера», а згодом – із телеканалом TVi. Також був автором публікацій і блогів у низці українських видань, зокрема «Погляд. Інфо», «LB.ua» та «Львівська газета новин». Його тексти вирізнялися щирістю, гострим відчуттям справедливості та небайдужістю до людської долі.

Із початком Революції Гідності Тарас Матвіїв став одним із активних учасників протестного руху. На Майдані він був відомий під позивним «Сармат» і входив до складу 3-ї сотні Самооборони Майдану. У той складний час він не лише стояв на барикадах, але й займався пошуком людей, які зникли під час революційних подій. Тарас координував діяльність «Пошукової ініціативи», допомагаючи родинам знайти своїх близьких.

Після початку російської агресії проти України він не залишився осторонь. Улітку 2015 року добровольцем вступив до окремої добровольчої чоти «Карпатська Січ» і брав участь у бойових діях у Пісках – одному з найнебезпечніших напрямків фронту того часу. Війна стала для нього не лише боротьбою за територію, а й боротьбою за гідність і свободу українського народу.

Окрім військової діяльності, Тарас активно займався громадською роботою. Із 2015 року був депутатом Жидачівської районної ради від Української Галицької партії. Він організовував військово-патріотичні табори та школи «Лицар Удеча», підтримував молодіжні ініціативи, популяризував українські традиції та був одним із організаторів фестивалю Удеча «Івана Купала».

У вересні 2018 року вступив на курси лідерства Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Після навчання отримав звання молодшого лейтенанта, а в грудні 2019 року став командиром взводу. Побратими згадували його як мужнього, відповідального та надзвичайно людяного офіцера, який завжди дбав про своїх бійців.

10 липня 2020 року Тарас Матвіїв загинув під час мінометного обстрілу російських окупантів поблизу одного із сіл Луганської області. За свідченнями побратимів, під час обстрілу він рятував своїх товаришів, допомагаючи їм сховатися в укритті. Його загибель стала великою втратою для України, для рідних, друзів і всіх, хто знав його особисто.

Тарас Матвіїв був не лише воїном і журналістом, але й людиною творчою. Він залишив після себе літературну спадщину – книги *Мої думки. Ритмована проза* (2022) та *Мої думки. Проза* (2023), у яких відобразив власні переживання, роздуми про життя, війну, любов і відповідальність людини перед світом.

13 липня 2020 року указом Президента України йому посмертно присвоєно звання Герой України з врученням ордена «Золота Зірка» – за виняткову мужність, героїзм і самовіддане служіння українському народові.

Пам'ять про Тараса Матвіїва вшановано в різних куточках України. 30 жовтня 2020 року в селі, де він загинув, відкрили пам'ятник Герою України. 27 листопада того ж року на фасаді Жидачівської школи №1 встановили меморіальну дошку на його честь.

6 грудня 2021 року на будівлі факультету журналістики Львівського національного університету імені Івана Франка, на вулиці Генерала Чупринки, 49,

було відкрито меморіальну таблицю, присвячену Тарасові Матвіїву – випускникові цього факультету, журналісту, воїну та Герою України, який віддав своє життя за свободу і незалежність рідної держави.

Тарас МАТВІЙ

* * *

Я-ми прості обшарпані хлопці
із запилюженими очима і
втомленими серцями
я-ми вмираємо!
щодня і щогодини
а з нами матері і ненароджені діти
а в нас не відкриті таланти й континенти
навіки збіднілий світ
без наших усмішок і мрій
просто отак знайте
я-ми вмираємо!
щодня і щогодини
знайте ви нас не знали і вже не пізнаєте
ми одиниці чиєсь доповіді
ми чорні ленти чиєсь скорботи
ми лиш обвуглені кістки без іменних жетонів
що десь у примарних пісках
розмітає вітер на лету
розмітає вітер у Пісках

10.07.15 година 1:00

Вичерпався. Потребую нових викликів. Багато часу і сил віддав своїй малій батьківщині, громадським і політичним проектам. Результати – половинчасті, нетривкі. Моя вимогливість піддає усі досягнення сумнівам.

З іншого боку – робив, що міг, намагаючись бути корисним місцевій громаді та Україні загалом. На щастя, поряд траплялись люди зі схожими принципами. І так, опираючись одне на одного, ми шкандибали своїм шляхом останні 4 роки.

Жити, віддаючи іншим всього себе, максимально пришвидшуючи зміни, незалежно від місця та можливостей. Я вірив, що можна досягати поступального успіху, трансформуючи суспільство знизу. І цей принцип діє. Якщо мати в запасі безмір терпіння, кілька десятиліть та команду таких же аскетів, що ладні постійно жертвувати власним комфортом, сунками та кар'єрною драбиною. В іншому випадку –

готуйте свій човен до плавання з дірковими вітрилами та без рятувальних жилетів.

І я плив скільки міг! Часом безоглядно, поки компас остаточно не схибнувся. Вже не снага рутинно «ходити на роботу», знаючи, що плоди твоєї праці недостатні, а вміння не вельми затребувані.

Гостро бракує масштабу завдань і нових можливостей для пізнання, нових викликів і нових знайомств. Втішався б навіть крихтою причетності до творення історичної миті. Помисли, що досі тулилися десь глибоко на периферії, нарешті вирвалися назовні.

Відчуваю, що мій поворот вже за рогом. Маю сміливо і твердо обрати маршрут, у якому колись зробив кілька кроків. Маю продовжити справу, яку розпочав разом з «Мисливцем» і «Телефоном» ще 2015-го. Сурми війська знову кличуть! Відлік почався.

«Щонічник»

31.07.18 година 1:57

Я не святкую день народження. Вже 5 років.

Відколи вкотре повернувся із друзями на майже зруйнований Майдан. 18 лютого. Того дня силовики і тітушки атакували мирний протест під ВР. Десятки людей загинули, серед них Топій, тіло якого ми опізнавали у центральному морзі кілька днів по тому, і стриянин Корчак.

Це стало точкою неповернення. Тієї ж ночі ми виїхали потягом з Ходорова на Київ.

Із цілковитим усвідомленням можливих наслідків: від арешту до ризику втратити життя. У майже кожного були саморобні броники і біти. Швидше для самозаспокоєння, ніж для безпеки.

Вже над ранок 19-го наша Сотня була серед перших відчайдухів, що прийшли на підмогу і крокували Хрещатиком. Тоді ми ще не знали, що всього за день розпочнеться нова епоха в історії країни.

Через кров до обнови.

Ми не знали про стрільців Кусюка і Якименка, план зачистки «Бумеранг» і панічну втечу верхівки країни. Тоді ще були живі поет Сольчаник і мій земляк Точин, як і пів сотні інших чудових Людей.

Ми не знали про сотню зниклих і що невдовзі будемо групою ентузіастів їх розшукувати.

Кволі барикади із непотребу таки змогли витримати. Смертні люди стали безсмертними. А доти недосяжні зміни стали незворотніми.

Відтоді мій ДН – це лише день спомину і подяки за всіх, хто пішли, і всіх, хто досі залишається поруч.

Алла АНТОФІЙЧУК

СИНТАКСИЧНА ЕКСПРЕСІЯ НОВЕЛ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

Формування мовної компетентності учнів на основі текстоцентричного підходу – одне з важливих завдань сучасної мовної освіти. У цьому контексті особливої ваги набуває використання художніх текстів як джерела вивчення мовних явищ у їхньому природному функціонуванні. Значний лінгводидактичний потенціал мають новели Василя Стефаника, у яких мовна економія поєднана з надзвичайною емоційною напругою та психологічною глибиною.

У творах Василя Стефаника синтаксис як засіб організації художнього тексту постає важливим інструментом творення його змісту. Через короткі репліки, уривчасті речення, повтори, риторичні конструкції автор передає драматизм людського існування, внутрішній біль і душевні переживання персонажів. Саме тому, на наше переконання, аналіз синтаксичної організації новел письменника слугує ефективним засобом формування мовної, мовленнєвої та читацької компетентностей учнів.

У шкільній практиці робота над синтаксичними особливостями новел Василя Стефаника сприяє усвідомленню учнями зв'язку між граматичною будовою речення та його художньою функцією.

Однією з характерних рис синтаксису Василя Стефаника є широке використання **діалогічних конструкцій**. Діалоги в новелах письменника максимально наближені до живого народного мовлення, а тому стають важливим засобом розкриття внутрішнього світу персонажів. Через короткі репліки, емоційно забарвлені звертання, повтори та інтонаційно виразні конструкції автор передає психологічний стан героїв, їхні переживання та ставлення до життєвих обставин. Наприклад, у новелі «Новина» читаємо:

– Дедю, ми хочемо їсти.

– То їжте мене, а що ж я дам вам їсти?

У кількох коротких репліках розкривається трагедія батька, який не може нагодувати власних дітей. Звертальна форма *дедю* увиразнює родинний характер спілкування, а риторичне запитання батька передає його відчай і безпорадність. Лаконізм діалогу посилює драматизм ситуації та змушує читача зосередитися на емоційному змісті висловлювання.

Подібну емоційну напругу спостерігаємо й у новелі «Катруся»:

– Ой, умру, умру, вже виджу, що мені нема виходу...

Повтор дієслова *умру* та вигукова частка *ой* передають фізичне виснаження героїні, її біль і відчай. Три крапки наприкінці репліки створюють враження незавершеності думки й підсилюють психологічну виразність мовлення.

Під час опрацювання таких фрагментів доцільно звертати увагу учнів на інтонацію реплік, роль звертань, повторів і риторичних конструкцій у розкритті емоційного стану персонажів. Ефективними видами роботи можуть бути читання за ролями, інтонаційний аналіз діалогів, стилістичний коментар та інсценізація окремих епізодів твору.

Як бачимо, саме через діалог письменник розкриває характери героїв, їхні переживання, ставлення до життя. Діалогічне мовлення в новелах митця максимально наближене до живої народної розмови, тому є цінним матеріалом для вивчення прямої мови, звертань, риторичних запитань та інтонаційних особливостей усного мовлення.

Показовим є діалог батька й доньки в новелі «Катруся»:

– Аді, динка як золото, а ти ходи по дохторях!

– Скажи ти мені, дівко, що я маю з тобов робити? Лежиш та лежиш, та й ні життя, ні смерті. Я гроший набираю та набираю, та й все задурно! Коби-м знав, де тобі лік, то би-м шукав, а так що я знаю? Коби-с вже або суда, або туда! І тобі ліпше, і нам ліпше...

Катруся плакала.

– То, небого, нема що плакати, лиш таки, що правда! ...Я би тобі мізинного пальця врубав та й би-м не жалував. Я за тебе маю у людей честь, як за хлопця, бо-с робітница на все село. Синку, я на тебе дув, як на пінку, та й виджу, що втреш...

На перший погляд мовлення батька сповнене різкості та роздратування. Про це свідчать риторичні запитання, повтори (*лежиш та лежиш, набираю та набираю*), емоційно забарвлені вислови та уривчасті конструкції. Проте поступово в діалозі розкривається

ся справжній душевний стан героя. За зовнішньою суворістю приховуються батьківська любов, тривога та безсилля перед хворобою доньки. Особливо зворушливо звучать звертання *дівко, небого, синку*, які передають теплоту родинних стосунків і засвідчують глибоку емоційну прив'язаність батька до дитини. Кульмінацією емоційного напруження стає вислів: *Я би тобі мізинного пальця врубав та й би-м не жалував*, що в народнорозмовній формі передає готовність пожертвувати власним здоров'ям заради порятунку доньки.

Такі уривки доцільно використовувати під час вивчення прямої мови та діалогу. Учням можна запропонувати інсценізувати фрагмент тексту, визначити інтонаційні особливості реплік персонажів, охарактеризувати мовні засоби вираження емоцій і пояснити, як через діалог автор розкриває внутрішній світ героїв. Робота над такими текстами сприяє розвитку мовної, мовленнєвої та читацької компетентностей учнів, формує вміння аналізувати підтекст художнього твору та відчувати емоційну силу слова.

Важливе місце у творчості Василя Стефаника посідає **повтор**, функція якого полягає в логічному акцентуванні думки, а також, що важливо, у відтворенні сильних емоційних переживань.

У новелі «Новина» Гандзуня благально звертається до батька:

– Дєдику, **не топїть мене, не топїть, не топїть!**

Триразовий повтор дієслівної форми передає страх дитини та посилює психологічну напругу епізоду. Емоційна виразність висловлювання підсилюється також окличною інтонацією, яка відтворює розпач і смертельний переляк дівчинки. Важливу стилістичну функцію виконує й звертальна форма до батька **дєдику**, характерна для покутського діалектного мовлення. Це звертання, вказуючи на родинні стосунки між персонажами, увиразнює дитячу довірливість, надію на батьківський захист і водночас драматичний контраст між природною потребою дитини шукати порятунку в батька та трагічною ситуацією, у якій саме батько стає загрозою її життю. Поєднання звертання, повтору та окличної інтонації створює надзвичайно сильний емоційний ефект і слугує яскравим прикладом синтаксичної експресії новел Василя Стефаника.

У новелі «Кленові листки» повтор використано для передачі виснаження героя щоденною боротьбою за виживання: *Ади, саранча, лиш хліба, та й хліба, та й хліба!* Емоційна напруженість висловлювання досягається повтором лексеми *хліба* та іншими виразними мовними засобами. Зокрема, увагу привертає вигук *ади*, характерний для західноукраїнського мовлення. У контексті твору

він виконує функцію емоційного підсилювача, виражаючи роздратування, втому й водночас прагнення привернути увагу співрозмовника до сказаного. Не менш важливою є оцінна назва *саранча*, ужита стосовно дітей. Це слово набуває переносного значення й передає суб'єктивне сприйняття героя, який через злидні та безвихідь сприймає постійну потребу дітей у їжі як непосильний тягар. У такому вживанні лексема не тільки характеризує дітей, скільки відображає психологічний стан батька, виснаженого боротьбою за виживання родини. Триразовий повтор слова *хліба* посилює відчуття безперервності цієї потреби та створює особливу ритмомелодику висловлювання. Поєднання вигука, оцінної назви та повтору формує яскравий зразок синтаксико-стилістичної експресії, характерної для новелістики Василя Стефаника.

На уроках української мови доцільно запропонувати учням вилучити повторювані слова з уривка та порівняти емоційне звучання тексту до і після трансформації.

Для мовлення персонажів Василя Стефаника характерні **риторичні запитання** та **окличні речення**, які відображають внутрішній стан героїв. Так, у новелі «Кленові листки» герой вигукує:

– *А відки ж я тобі того хліба наберу?!*

Запитання не потребує відповіді. Воно передає розпач людини, яка опинилася в безвиході.

У творі «Камінний хрест» Іван Дідух говорить:

– *Люди, такий туск, такий туск, що не пам'ятаю, що си зо мнов робить!*

Оклична інтонація та повтор лексеми **туск** підсилюють емоційну напругу висловлювання й передають глибокий душевний біль героя. Слово **туск** у західноукраїнських говорах означає *смуток, тугу, журбу, душевний неспокій, тяжке переживання*. У контексті новели воно набуває особливої емоційної сили, адже відображає внутрішній стан Івана Дідуха, який змушений назавжди залишати рідну землю. Повтор цієї лексеми акцентує увагу читача на переживаннях персонажа, створюючи ефект емоційного вибуху, коли звичайних слів уже недостатньо для вираження болю. Робота з діалектними словами на уроках української мови сприяє збагаченню словникового запасу учнів, формуванню мовно-культурної компетентності та усвідомленню зв'язку літературної мови з народнорозмовною традицією. Під час аналізу таких конструкцій учні можуть визначати їхню роль у тексті та трансформувати риторичні запитання в розповідні речення, порівнюючи виражальні можливості різних синтаксичних форм.

Синтаксична організація новел Василя Стефаника тісно пов'язана з **інтонацією** та **ритмом** художнього мовлення.

(Продовження на 24 с.)

СИНТАКСИЧНА ЕКСПРЕСІЯ НОВЕЛ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ

(Продовження з 23 с.)

У зв'язку із цим важливим методичним прийомом є **виразне читання**, яке дає змогу відчувати емоційне напруження тексту та глибше зрозуміти внутрішній світ персонажа.

Показовим у цьому аспекті вважаємо монолог Івана Дідуха з новели «Камінний хрест»:

– *Оцеї ночі лежу в stodolі, та думаю, та думаю: Господи милосердний, ба що-м так глібоко зогрішив, що женеш ні за світові води? Я ціле житє лиш роб, та й роб, та й роб! Не раз, як днинка кінчиласи, а я впаду на ниву та й ревню молюси до Бога: Господи, не покинь ні ніколи чорним кавалком хліба, а я буду все працювати, хіба бих не міг ні руков, ні ногов кинути...*

Емоційна напруга уривка створюється насамперед за допомогою повторів. Конструкції *та думаю, та думаю; та й роб, та й роб, та й роб* відтворюють тривалість і монотонність селянської праці, а також нав'язливі думки героя, який намагається осмислити власну долю. Риторичне запитання *ба що-м так глібоко зогрішив, що женеш ні за світові води?* передає розпач людини, яка сприймає вимушену еміграцію як життєву трагедію. Особливої експресії висловлюванню надає звертання *Господи милосердний*, яке виконує роль емоційного вигуку й підкреслює стан душевного потрясіння персонажа. Важливими є також багатосполучниковість, на низування однотипних синтаксичних конструкцій та три крапки наприкінці уривка, що створюють ефект схвильованого, переривчастого мовлення. Під час виразного читання учні мають змогу відчувати, як логічні наголоси, паузи та зміна темпу мовлення допомагають передати внутрішній біль героя і посилюють емоційний вплив художнього слова.

Оголошення

До уваги всіх членів Союзу українців Румунії!

Повідомляємо, що Союз українців Румунії наразі проводить масштабний процес перегляду та оновлення інформації про членів організації з метою забезпечення точного, прозорого та такого, що відповідає статутним положенням, обліку дійсних членів.

Союз українців Румунії запрошує всіх членів активно долучитися до цього процесу оновлення та адміністративного уточнення даних шляхом підтвердження та, за потреби, доповнення інформації щодо власного членського статусу.

Ця діяльність є надзвичайно важливою для належного функціонування Союзу та для того, щоб кожен член міг користуватися всіма правами й можливостями, які надає наша спільнота.

Просимо підтримати цю ініціативу та взяти в ній активну участь!

Робота над такими фрагментами сприяє розвитку навичок виразного читання, інтонаційного аналізу та формуванню в учнів уміння сприймати синтаксичні засоби як важливий компонент художньої майстерності письменника.

Під час опрацювання синтаксичних особливостей новел Василя Стефаника доцільно використовувати такі види діяльності:

1. Спостереження над мовою художнього тексту.
2. Лінгвістичний аналіз синтаксичних конструкцій.
3. Роботу в групах над окремими уривками.
4. Створення асоціативних схем і таблиць.
5. Виразне читання та інсценізацію діалогів.
6. Творчі вправи на трансформацію синтаксичних конструкцій.
7. Написання есе про роль художнього слова у відтворенні людських переживань.

Запропоновані форми роботи забезпечують інтеграцію мовної та літературної освіти, розвивають уміння аналізувати художній текст і сприяють формуванню мовної особистості учня.

Синтаксична експресія новел Василя Стефаника має значний лінгводидактичний потенціал. Повтори, риторичні запитання, окличні конструкції, діалоги виступають важливими засобами художньої виразності й слугують благодатним матеріалом для вивчення синтаксису української мови.

Робота з новелами письменника дає можливість поєднати мовний аналіз із формуванням читацької, мовленнєвої та культурної компетентностей учнів. Саме тому художня спадщина Василя Стефаника залишається актуальним джерелом мовної освіти, що сприяє розвитку в учнів уміння відчувати красу українського слова, розуміти його емоційну силу та свідомо використовувати мовні засоби у власному мовленні.

Аделя ГРИГОРУК

ГУЦУЛЬСЬКИЙ АНЕКДОТ як мінімалістичний жанр сучасної української сміхової культури

Феномен української сміхової культури полягає в тому, що український сміх, як і всі справдешні культурні явища, має не тільки національне значення, але й органічно вписується в загальноєвропейський контекст. Наповнений позитивною енергетикою, він відіграв важливу роль у формуванні психотипу українця, яскравих рис національної ментальності, становленні українського етносу, його культури загалом і літератури зокрема, а також впливу на суспільне та громадське життя.

Саме тому українська сміхова культура стала об'єктом дослідження багатьох учених у галузі літературознавства та філософії. У працях М. Поповича, О. Кирилюка, М. Яценка, Р. Кирчіва, О. Мальцевої, В. Скіданової, М. Столяр (3, 33 с.) висвітлюються традиції української сміхової культури. Питання теорії та історії конкретних жанрів привертають увагу К. Бологова, І. Кімакович, В. Косяченка, Є. Пашенка та інших науковців. Значну увагу вивченню цієї теми приділила М. Б. Сорокіна.

Зупинимо нашу увагу на такій короткій формі усної словесності як анекдот, який був в основному властивий повсякденній комунікації і знаходився під заборонаю офіційної радянської ідеології, а тепер перейшов у цілком легальний, але менш популярний письмовий формат у просторі Інтернету та в усну форму в масових медійних засобах.

Серед малих жанрів прозового українського фольклору анекдоти займають помітне місце. Це дуже короткі твори, які образно й дотепно малюють різні сторони життя – побут, сімейні стосунки, політичні перипетії, ставлення до світу тощо. У гуцульському фольклорі анекдоти також займають помітне місце. Лаконічні за обсягом, вони в концентрованому вигляді виразно передають самотність гуцулів – цієї яскравої етнографічної гілки українського народу.

Автори-упорядники «Літературознавчого словника-довідника» подають таке визначення цього мінімалістичного прозового фольклорного жанру: «Анекдот (із гр. *невиданий*) – коротка усна оповідь гумористичного чи сатиричного ґатунку з дотепним фіналом» (2, с. 42)

Схоже визначення знаходимо й у виданні «Словника літературознавчих термінів» В. М. Лесина та О. С. Пулинця, яке побачило світ в 1965 році, якому автори не випустили зі своєї уваги цей цікавий і надзвичайно продуктивний живомовний жанр:

«Анекдот – жанр фольклору: коротке жартівливе оповідання про якийсь незвичайний життєвий випадок чи ситуацію з несподіваним в дотепним закінченням» (1, с. 25)

Отож анекдоти – це коротенькі оповіданнячка сатиричного та гумористичного характеру про якийсь типовий життєвий випадок, подію чи явище. Тематика анекдотів завжди відображає злободенні проблеми побуту та суспільно-політичного життя. За обсягом вони дуже короткі й будуються на якомусь одному факті. Дія в анекдоті ніколи не розгортається, а подається сконденсовано.

Гуцули – дуже дотепні люди, їх часто називають сміхованцями. Будь-яку подію вони можуть показати в несподіваному ракурсі, викликаючи у слухача не тільки усмішку, але нерідко й регіт. Ось приклад:

« – Кумцю срібні, а звідки йдете?

– Та з похоронку, Гафійко.

– Йой! Та й ек там обійшлось?

– Та так файно, Гафійко, та пишно. А бігме, Михайличок був контетний, шо его так файно погребли!»

Гуцульські народні анекдоти спрямовані насамперед на викриття негативних явищ у суспільстві, злочинства й облудності політиків. В анекдотах цієї групи державні особи часто називаються їх справжніми прізвиськами, як-от Ленін, Сталін, Брежнєв, Горбачов, Янукович, «Азіров» (Азаров) та ін. .

До соціальної тематичної групи належать й анекдоти про скупість багатіїв, бажання здерти гроші за будь-що, лиш би отримати прибуток. Однак в таких ситуаціях прості люди виявляють кмітливість і розум, як в анекдоті «Заплатив»:

«Прийшов гуцул з Білоберезки на ярмарок до Косова. Дорога неблизька, встиг зголодніти. Купив собі хлібину та й роздивляється, де б ото стати та й похарчувати.

(Продовження на 26 с.)

ГУЦУЛЬСЬКИЙ АНЕКДОТ

як мінімалістичний жанр сучасної української сміхової культури

(Продовження з 25 с.)

А тут як запахне шашликами!.. Ніс і привів гуцула до ватри. Став собі збоку, глибоко вдихнув – і заїв хлібом. І ще раз та й ще раз, аж поки не з'їв увесь. Та й уже збирався йти, а тут продавець:

– Е, газдо, а платити хто буде?

– Платити? За що?

– Як за що? Ви мої шашлики нюхали? Нюхали. І хлібом заїдали.

Ніби й похарчували.

– Хм, – почухав гуцул чуприну, а потім вийняв з кишені п'ятдесятку і підніс її продавцеві до очей.

– Видиш? – питає.

– Виджу.

– Добре видиш?

– Дуже добре, – відповів продавець.

А гуцул сховав гроші в кишеню та й каже:

– Я нанюхався твоїх шашликів, а ти надивився на мої гроші. Ми в розрахунку. А здачі не треба.

Та й пішов собі».

Анекдоти на соціальну тематику мають в основному сатиричний характер. У них гостро засуджуються потворні явища, зв'язані з корупцією, фальшивою ідеологією, безвідповідальністю влади. Основна ідея таких творів – зло має бути покаране. Це дуже добре видно на прикладі анекдота «А тут ще можу бути»:

«Президентський вертоліт в небі над Карпатами. Дивиться президент вниз, бачить довгобуд. Питає:

– Що тут мало бути?

– Дитячий садочок, та ось грошей нема добувати...

– Виділити 500 тисяч.

Летять далі. А внизу – школа, майже розвалюється.

– Мільйон виділимо, робіть ремонт.

З'явився внизу ще один об'єкт. За високими мурами, з вишками, охорона з собаками – тюрма.

– Сюди двадцять мільйонів. І негайно.

Після польоту місцевий начальник питає, чому президент розпорядився саме так фінансувати їх потреби.

– У садочок я вже точно не піду, в школу також, а в тюрмі ще можу бути, – пролунала відповідь».

У деяких анекдотах використовується такий засіб, як перенесення в потойбічний світ, щоб виразніше змалювати соціальний антагонізм між бідними і ба-

гатими. Таким є, зокрема, анекдот «Багачам всюди добре»:

«Іде гуцул з полатаними бесагами через плече. Зустрічає заможного сусіда, котрий його давно не бачив.

– О, а ти звідкіль? – дивується багач.

– Из того світа.

– А наших дедиків там ни видів?

– Та ек ни видів, видів.

– Та й ек їм там?

– Та ек. Богачем всюди добре. В кітлах сиде, файки куре, а бідний гуцул дрива колит та й ватру па-лит».

В анекдотах дістається прокурорам, суддям, адвокатам, міліціонерам, іншим представникам влади. Всі вони показані здирщиками, хапугами. Ось як розповідає давній анекдот «Батько й син» про хабарництво постових міліціонерів:

«Батько-даїшник (ДАІ – державна автоінспекція. – А. Г.) будить сина-даїшника:

– Вставай! Сьома година вже!

Син:

– Ну хоч годинку ще посплю!

– Яку годинку? Вставай негайно, бо вже й так цілу годину всі задурно їздять!»

Треба також відмітити, що сьогодні дещо змінилася тематика анекдотів. «Це перш за все, відноситься до анекдотів етнічної тематики, які мають амбівалентне спрямування: сміх над іншими (чужими, ворогами тощо) і сміхові рефлексії або сміх над собою, – зазначає М. Б. Столяр (4, с. 89). До першої групи відносяться «анекдоти про москалів», що складають, внаслідок реалій сучасного геополітичного протистояння, значну частину серед інших анекдотів етнічного змісту.

«Гуцул іде до магазину і веде за руку темношкірого хлопчика. Назустріч кума Пазина:

– Йой, Иванку, а то хто з тобов?

– Онук.

– Маріччин синок? А Марічка де?

– Ще сесію здає в університеті.

– А чого, Иванку, воно таке чорне?

– Бо то повна гарантія, кумо, що ни москаль!..»

Популярність анекдотів цієї тематики викликана історичною практикою українців – тривалим проживанням і постійною конфронтацією українців і росіян, коли саме росіяни вважали себе вищою нацією, тим часом як українці не мали права на власне державне

життя, перебуваючи в колоніальній залежності від Москви.

До слова, анекдоти про москалів мають місце не лише в українському фольклорі, вони популярні також і серед білорусів та поляків.

Також у сучасному інформаційному просторі з'явилися анекдоти про «нових українців» і «блондинок», жінок легкої поведінки і наркоманів, які широко побутують і на Гуцульщині.

«Новий українець відпочиває на Буковелі. Вранці прокидається без настрою. Друг запитує:

– Ти чого такий кислий?

– Та наснилося всіляке...

– Ходімо, тут в Поляниці ворожка стара є, сни розгадає так точно, що все збувається.

Прийшли.

– Мені, бабцю, сира картопля наснилася. До чого б це?

– Йой, срібний, та все просто: або-або.

– Як це?

– Та ек: або веснов посаде, або восени приберут».

В анекдотах цієї тематики, а також в анекдотах із сексуальними сюжетами часто вживається обсценна лексика, яка ще так недавно була табуована в нашому мовному просторі, але яку сьогодні, на жаль, складно назвати недрукованою, нецензурною чи не-літературною.

Знижена лексика, вульгаризми перебувають на межі чи за межею класичної літературної норми. Вони недопустимі в усіх стилях мовлення. І хоча в розмовному, в контексті якого побутує анекдот, така лексика надає висловлюванню колориту й атмосфери, тут все-таки важливо знати міру й поважати як інтелектуальний рівень, так і етикетні норми – власні та своїх співрозмовників.

Великий цикл творів цього жанру складено на побутову тематику. В них висміюються такі негативні явища родинного життя, як сварливість, скупість, лицемірство, п'янство, недбальство, лінивість та ін. В анекдоті «За двох» висміюється крайня скупість двох кумів, які зовсім не приховували цієї риси, а навпаки – пишалися нею:

«Засперечалися два куми, хто з них скупіший, і побилися об заклад. Було це в неділю. Прийшли в

церкву, моляться. Священник службу править. Ідуть з тарілкою, люди гроші офірують на Боже.

– Ну, – думає собі перший кум, – тут я тебе, кумцю, взую.

Та й кладе на тарілку копійку, бо менше вже не може дати.

А другий, довго не думаючи, випалив:

– Це за двох».

Деякі анекдоти, обігруючи події сімейного життя, міжособистісних стосунків, різних життєвих ситуацій, дають можливість посміятися над ними. Основний засіб зображення в подібних мініатюрах – гумор.

Такий гумористичний випадок маємо в анекдоті «Не догадався»:

«Прийшов сусід до сусіда, а той яблуню садить і каже:

– Ми були з жінков посварилися і на цю пам'ятку саджу єблуньку.

– От темний я, що про цисе ни подумав. Дотипер мав бих уже вилийкий сад! – з жалем зітхнув другий сусід».

Іще одна колоритна сценка, гумористично зображена в іншому анекдоті – «Вйо і фертик!»:

«Ярмарок. На фірі сидить гуцул, курить люльку. Підходить, заплітаючи ногами, другий гуцул. Вибирається на фіру.

– Ї-їдеш? – питає.

– Їду.

– Н-ну – то їхай!

– Але куди?

– Н-ни твоя справ-ва ку-куди! Вйо і ф-фертик!».

Або така замальовка із життя на тему «чоловік і жінка»:

«Гуцул зайшов у поліклініку:

– Пане дохторю, маю біду, допоможі!..

– Та яку біду? Кажіть, поможемо.

– Жінка застудила горло і вже другий день ніц ни говорит.

– Таки ніц?

– Ані слова, ні пів слова!..

– Светкуй, чоловіче, светкуй!!!».

(Далі буде)

Література

1. Лесин В. М., Пулинець О. С. *Словник літературознавчих термінів*. Вид. 2-ге, перероблене і доповнене. – К.: Радянська школа, 1965. – 432 с.

2. *Літературний словник-довідник* / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. А. Теремка. – К.: ВЦ «Академія», 2006. – 752 с. (Nota bene).

3. Столяр М. Б. *Сміхова культура тоталітарного суспільства: сутність, форми, механізми дії* (на прикладі радянських

культурних практик): автореф. дис. на здобуття вч. ступ. докт. філог. наук. – Харків, 2013. – 33 с.

4. Столяр М. Б. *Сучасна сміхова культура: традиції та інновації* / Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія «Теорія культури і філософія науки». Випуск 62. – Харків, 2020. – С.86-92 с.

Примітка. Приклади анекдотів, наведених у статті, – із особистих записів авторки.

Лариса Міхаєла ТРАЙСТА-ІСПАС**Коса і роса: косарська молитва**

вони прокидаються,
коли роса ще не відпустила землю,
і несуть на плечах втому,
що важча за лук сонця над полем.

коса – як продовження руки,
як подих, що ріже повітря і траву одночасно,
і трава шовкова лягає під лезо,
мов листя на долоні Бога.

шум коси – це не звук,
це пісня, що співає сама коса,
падаючи на коліна трави,
мов молитва,
яку ніхто не перекладе,
бо її розуміє тільки серце,
що б'ється в ритмі поля.

кожен удар – як вдих,
кожен рух – як слово,
і косар не говорить – він слухає:
як земля відповідає,
як роса блищить,
як сонце повільно піднімає тіні.

і коли день добігає кінця,
коса втомлена, але жива,
а трави шепочуть: *ми чули тебе, ми пам'ятаємо.*

бо косар – це не праця,
це спів із землею,
це молитва,
що ллється крізь лезо і серце,
і кожна трава стає живим словом.

Жертви лісу: лісоруби і тиша дерев

вони входять у ліс,
як у храм,
із сокирою замість молитви,
із потом замість кадила.

кожне зрубане дерево –
це не дерево,
це подих віків,

і ліс пам'ятає,
що за цю міць треба заплатити.

лісоруби не питають про страх,
вони знають:
хтось мусить стати жертвою,
щоб інші змогли пройти,
щоб світло пробилось крізь крону.

руки їхні – шрами дерев,
а спини – карти втрат,
вогонь у грудях –
бо ліс просить крові
не як прокляття,
а як священний обмін.

і коли вітер згинає сосни,
вони стоять мовчки,
бо знають: ліс не забуває,
лісоруби теж – але лише тих,
хто навчився слухати шелест листя
як слово Бога.

бо кожне дерево, зрубане ними,
це не кінець –
це історія,
і ліс бере жертву,
щоб показати:
ми – нероздільні.

і серед пилу й соків дерев
вони йдуть далі,
передаючи силу
тих, хто впав,
щоб хтось інший міг зрости.

Ганна ЗЕЧУ

***

Обережно, чуєш, обережно!
По життю ти, як по склу, ступай...
Наше тіло – тонка одежина,
А у ній – душа вразлива вкрай!

Успіх твій, усмішка, як залізо,
Можуть когось вбити без ножа...
І хоч схожі ми, водночас дуже різні
Мисленням, сприйманням, відчуттям...

Як в дорозі за кермом, будь пильним,
І не нехтуй правила життя:
Якщо хочеш, щоб тебе любили,
Сам люби до самозабуття!

***

Тепер я живу за розкладом серця,
Допоки воно наче маятник б'ється,
Допоки у небі сонце палає,
Я дихаю і відчуваю...
Тепер як колись я не поспішаю,
Не просто дивлюсь, а спостерігаю
За тим, як живе світ великий без мене,
І в спішці не має потреби...
Тому намагаюся не нервувати,
Турботи, дрібниці – все Богу віддати,
Нарешті й себе у собі полюбити,
Життя своє перепрошити...
Бо скільки б ми людям не догоджали,
Вони невдоволені, все їм замало...
Тому зупинилась нарешті у миті,
Де треба собі догодити...

***

Дивись, цей світ вразливий дуже,
Не залишай на потім те,
Що може врятувати душу,
Що сил та радості дає...
Дивись, цей світ занадто кволий,
Один лиш крок і вже нема
Того, що було так знайомо,
До чого прагнула душа...
Дивись, цей світ доволі ніжний,
Насправді крихкий і тонкий...
Лиш крок – і ми його залишим...
Лиш мить – і попадем в другий...

Віргілій РІЦЬКО

СТЕЖКА

Жарке добруджанське літо. Спека. Пора обідня. Байдуже спить під хатнім муром собака, ліниво жує корова і курка, проскочивши, сховається під кущем винограду й відразу замовкає.

Сиджу на призьбі. Оглядаю подвір'я. Чую як мама грюкає в печі, порається коло кабиці – обід готує.

Почали жнива, а батько в шпиталі, ще місяць тому ліг. У таку пору тяжко знайти косаря. В того ще свій хліб у полі стоїть, іншому ніколи вгору глянути...

А дід Максим не відказав.

Він часто заходив до батька. Посідають, бувало, на лаві, палять не поспішаючи цигарки, балакають.

Мама підходить до мене з кошничкою в руці.

Коло нашого двору проходить стежка. По ній ходять у степ люди нашої слободи. Тому вона завжди утоптана й ніколи не заростає. Стежка нагадує мені про дитинство. Минаю подвір'я і стежкою направляюся в поле. Несу дідові Максимові обід.

– Та гляди, довго не барися, бо мені до шпиталю... – вже на стежці почув голос матері. А стежка десь між житами та пшеницями заплутується, то перекооти поле обминає, то кущ терня оббігає, і так біжить і біжить... Пшениці й жита високі та густі. Над головою колосся дзвонить. Коники дзюрчать.

Я в коротких штанцях, жовтуватій сорчці, а на голові – великий солом'яний капелюх.

Аж ген, далеко, і дід Максим стоїть серед поля і раз по раз вимахує косою.

– Діду, я вам обід приніс! – ще здалека гукаю весело.

– А, русявий мій милий. Молодець, що приніс. Покіс закінчу й обідати будемо. Підожди трішечки.

Минулого літа відпуску я провів удома. Тихими ранками косив траву. Вдень купався в Дунаю, ловив рибу. Ходив у поле.

Якось одного дня мати каже:

– Бери, Грицю, косу, треба пшеницю скосити дідові Максимові. Нездужає він, заслаб.

Під обід чимало покосів лежало на дідовій ниві. Пахне стернею. Стою. Слухаю коників.

– Дядьку, я вам обід приніс!..

Маленький хлопчина стоїть на стежці. У коротеньких штанцях і жовтуватій сорочці, у великому солом'яному капелюсі, з-під якого визирають хитрючі голубі очі.

Корнелій ІРОД

ПРО ЗНИКНЕННЯ

(Із циклу *Останні промахи*)

II

**Мото: Маєш книжку – маєш долю.
(румунське прислів'я)**

Великий аргентинський письменник Хорхе Луїс Борхес якось зізнався в інтерв'ю, що уявляє Рай як величезну бібліотеку.

*

Через кілька років після війни, тобто у 1948 році, до нашого села почали повертатися полонені. Спочатку повернулися троє чоловіків, які були в полоні «у росіян». Рідні, що вже втратили надію коли-небудь побачити їх знову, зустріли їх із великою радістю. Та самі чоловіки розповідали жакливі речі про місця, де провели роки неволі: один із них був у Казахстані, а двоє інших – на шахтах Донбасу. Через два дні повернувся й наш сусід Алекса Петрюк. Але вдома на нього чекала пустка – дружина і дві доньки померли від тифу ще 1945 року. За його відсутності господарством більш-менш опікувався брат Василь, який користувався також і клаптем Алексиної землі.

Алекса був доброю й працьовитою людиною. Оскільки був бідний і вдома не міг якось улаштувати своє життя, біда й нужда погнали його працювати «в гори», точніше – на лісопильню в Пожориті. Додому він навідувався раз на тиждень, а іноді й раз на два. Потроху став ставати на ноги, і сусіди почали казати, що Алексі пора б уже одружитися: він ще молодий, а жити самотою недобре. Зрештою Алекса взяв собі за дружину Савету, дочку Григора, дівчину вже не першої молодості, не красуню, зате вправну й роботящу.

Одного дня ми з Іванком, сином Костана, були на вигоні біля криниці. Раптом бачимо – до нас іде дядько Алекса.

– Що робите, хлопці?

І, не чекаючи відповіді, каже:

– На подвір'ї фабрики, де я працюю, лежить ціла гора книжок – завбільшки з хату. Бери хто хоче. Ви школярі, може, вони вам знадобляться. Якщо батьки дозволять, можете завтра поїхати зі мною до Пожорити й собі набрати.

О, яка ж то була радість! Поїхати в гори, та ще й потягом! Потягом ми вже їздили, але всього одинадцять кілометрів – від Дерменештів до Іцкан. А вгору,

в гори, від Дерменештів до Пожорити – о-го-го! Там же сила-силенна станцій!

Наступного дня ще вдосвіта, коли тільки-но почало світати, ми взяли з дому по торбині, як радив дядько Алекса, і сіли на приміський потяг до Кимпулунга. Піднімаючись угору, паровоз важко сáпав, а біля Стригоаї, щоб подолати підйом, йому навіть допоміг другий локомотив. До самої Пожорити ми нарахували безліч станцій і близько восьмої години прибули на місце.

На подвір'ї фабрики й справді височіла гора книжок завбільшки з хату. За кілька кроків від неї стояло чоловік п'ять, вони дивилися, як ще один порпається серед книжок.

– Гей, Міхаю! – гукнув один із тих, що стояли поруч. – Пошукай таку, щоб сторінки були тонші й м'якші!

– Ось, здається, знайшов! – відповів той, кого звали Міхаєм.

Він зіліз із купи, перегортаючи книжку, потім вирвав кілька аркушів і роздав іншим. Чоловіки зім'яли папір у долонях.

– Добрий, – сказав один. Відірвав менший клаптик, насипав у нього тютюну й почав крутити цигарку.

Так само зробили й інші.

– Доброго ранку, Алексо, – відповіли люди на наше вітання. – Це твої хлопці?

– Ні, – сказав дядько Алекса. – Це мої сусіди, школярі. Прийшли й собі взяти кілька книжок...

– То нехай квапляться, – засміявся один із чоловіків. – Бо ось-ось приїдуть вози зі сільради та повезуть усе вниз у долину палити. Майстер Філарет казав, що шкода стільки паперу нищити – краще було б відправити книжки до Буштенья, щоб переробили разом із деревиною, яку постачає наша фабрика. Але той партійний начальник розлютився і накричав на майстра, мовляв, це буржуазні книжки і їх обов'язково треба спалити. Тож беріть, хлопці, поки ще є що брати...

Не знаю, які саме книжки вибрав Іванко – бачив лише, що поклав до своєї торби чотири чи п'ять. Я ж узяв книжку в зеленій палітурці – «Казки румунів» Петре Іспіреску, «Поезії» Джордже Кошбука, чималий пакунок із дев'яноста вісьмома зошитами по шістнадцять сторінок кожен, на яких було написано «Пригоди Білла Газона», а ще книжку без обкладинки, але на першій сторінці якої значилося: «Подорож доктора Девіда Сміта до Африки». Не знаю, чому я взяв ті примірники – мабуть, мене привабило слово «пригоди». А книжка без обкладинки розпалила цікавість: хотілося дізнатися щось про Африку. Від учи-

тільки я знав, що там водяться леви, слони, жирафи, зебри та інші дивовижні тварини. Та тоді мені й на думку не спадало, що в тій книжці я знайду не оповідки про африканських звірів, а речі набагато цікавіші й дивніші – речі, які згодом непокоїтимуть мене все життя.

Дядько Алекса провів нас до вокзалу й купив кожному по маковому кренделіку. Тоді Іванко запитав його, звідки на фабриці взялося стільки книжок.

– Еге ж, – усміхнувся дядько Алекса. – Люди, з якими я тут працюю, розповідали мені, що колись існувала така домовленість: фабрика в Пожориті відправляла деревину на паперову фабрику в Буштені. Звідти папір ішов у редакції газет, друкарні та видавництва. А видавництва надсилали до Буштена і сюди, на фабрику, по кілька примірників кожної надрукованої книжки. От за стільки років і назбиралася та гора, яку ви бачили.

*

Днями журнал *Літературна Румунія* поставив драматичне запитання: «Що ви зробите з книжками зі своєї бібліотеки?» На нього відповіли дев'ятнадцять письменників.

Більшість відповідей сповнені болю. І не лише тому, що саме запитання натякало – а то й прямо передбачало – розлуку, зникнення. Адже йдеться не про будь-яку розлуку. Для людини книжної, а особливо для письменника, бібліотека є водночас робочим інструментом, учителем, постійним супутником, відданим другом, який із роками стає справжнім членом родини.

Наведу кілька відповідей тих дев'ятнадцяти письменників. Одні відповіли з гирким бунтом (Александр Баумгартен: «Я їх поховую»), інші – зі смутком (Мірча Бирсіле: «Бідолашні книжки»; Мірча Фіріке: «Чи можуть письменники вижити без бібліотек?»; Штефан Мітрой: «Краще дерево, ніж мавпа»). Були й практичні пропозиції (Нікіта Данілов: «Ясська в'язниця»; Іон Кокора: «Біографія на полицях»; Теодор Баконскі: «Ми не покидаємо цивілізацію книги»), і покірливе прийняття неминучого (Овідіу Пекікан: «Буде, як буде»; Ірина Петраш: «Бібліотеки в сутінках»), і навіть трохи оптимізму (Лівіу Йоан Стоїчу: «Ідея Бібліотеки Співки письменників як державної власності»). Проте лунали й думки про завершення епохи Гутенберга (Горія Гирбя: «Оцифрування»; Іоан-Аурел Поп: «Наші книжки розсіються»; Іон Поп: «Початок кінця книжок»).

Чи не про зникнення паперової книги говорив і Ілон Маск, найбагатша людина планети, коли стверджував, що штучний інтелект – це найбільше досяг-

нення людства, яке принесе зміни, про які ми навіть не здогадуємося? Можливо.

Саме слова Ілона Маска про штучний інтелект змусили мене згадати історії з книжки без обкладинки про подорож доктора Девіда Сміта до Африки і поглянути на них по-новому. Бо коли я вперше прочитав її в четвертому класі, мене захопила лише фантастичність подій.

Ось ця історія. Звісно, коротко.

Доктор Девід Сміт мав брата – Джорджа, імпортера дорогоцінної африканської деревини: червоного дерева та ебену для своєї фабрики розкішних меблів «African Blackwood». З африканськими партнерами – а насправді це були двоє голландців – Джордж Сміт підтримував чудові стосунки. Поставки деревини завжди приходили вчасно й у домовлених обсягах. Лише в квітні 1857 року очікуваний вантаж затримався більш ніж на два місяці. Це й спонукало Джорджа Сміта вирушити до Африки, щоб з'ясувати, що сталося і чому деревина так запізнюється. Перед від'їздом він запевнив брата Девіда, що повернеться за два тижні.

Та в обіцяний день Джордж Сміт не повернувся. Доктор Девід Сміт чекав ще два тижні. Коли ж брат так і не з'явився, він вирішив вирушити на його пошуки. Прибувши до Африки, доктор Сміт насамперед відвідав постачальників брата. На його полегшення, вони повідомили, що Джордж за їхньою порадою поїхав до найближчого порту до їхнього знайомого, де закуповує і вантажить на судно трояндове дерево. Після завершення цієї угоди, запевнили його голландці, Джордж неодмінно заїде до них. Тож докторові найкраще було б зачекати тут.

– Он там, зовсім поруч, на узліссі, є заїжджий двір, – порадили вони. – Там можна жити й харчуватися до повернення брата. Ми не знаємо, коли саме він приїде, але від порту сюди приблизно три дні верхи.

Доктор Девід Сміт заспокоївся щодо брата і навіть зрадів, що проведе кілька безтурботних днів на природі. Заїзд був не надто розкішний, проте забезпечував чисту й тиху кімнату. Їжа, майже європейська, була цілком пристойною. Він прокидався пізно, снідав і близько пів на одинадцяту, взявши ціпок, вирушав гуляти околицями. Його запевнили, що в найближчому лісі немає небезпечних звірів. Щоправда, там водиться чимало змій, але остерігатися слід лише однієї – невеликої бурої змії з надзвичайно сильною отрутою. Тому прогулянку лісом доктор відклав на наступний день.

(Далі буде)

Михайло Гафія ТРАЙСТА

РОНІШОРА – МОЯ ЧАРІВНА ПОВІТРУЛЯ

і мертвим, і живим і ненародженим верхньорівнянським вівчарям

(Продовження з № 383)

«Давно, приказував дід, – розпочав свою повість вуйко Тячук, – коли ще він був парубком, на Мадяровім Лазу жив його ровесник – Йосип Басаш. Та бідний був той Йосип: безбатько, а мати його більше любила посиденьки з кумами в корчмі. Аж поки не знайшли її мертву край дороги – змерзла, бідолашна, впала напідпитку та заснула навіки-вічні. Йосипові тоді було років дванадцять чи тринадцять, і пустився він підсужувати по газдах. Закличе його один – треба дров нарубати, другий – гній у царині розбити, третьому – косити, сапати чи щось полагодити. А Йосип – слухняний: за миску борщу чи вареної картоплі, за окраєць хліба або за пінязь¹-два зробить усе – обійде, полагодить, обробить – і словом не заперечить. Через те його ровесники-підлітки – і менші, і старші, а часом навіть дорослі – часто збиткувалися з нього. Називали «Хромняком», бо Йосип трохи прихрамував на ліву ногу. Та ходив він дуже швидко й бігав найшвидше за всіх своїх ровесників. Ще й до того, на його нещастя, він не був красенем. Волосся – руде, а давно, не знати чому, люди не долюблювали рудих. Вуха великі й клапаті, ніс горбуватий, губи товсті, вічно зашкірені в якусь божевільну, дику усмішку. Лише очі – Господи, які ж були в Йосипа очі! Сині-пресині, небесної чистоти, мов два озерця, в яких купають ангели свої пресвяті душі. «Навіщо такому такі очі?» – дивувалися люди. І через цю некрасоту його прозвали «уритул»², так і залишився – Йосип Уритул. Та прізвиська – то прізвиська: до них він звик. А от до різного збиткування звикнути не міг. Якось, повертаючись із Коштіля додому з бербеницею ропи, старий Лужанин покликав його до хати – ніби пригостити. Дав Йосипові горнятко кислого молока, а тим часом вилив ропу у свою бербеницю, а в Йосипову налив води з криниці. За це Іван Руцанин, що погнав його по ропу, добре його вилаяв і мало не побив. Іншим разом, випасаючи на толоці Удрійові воли, діти підклали йому в торбину гадюку, іншим разом – каміння. Чого тільки з ним не робили, скільки зла йому завдали для своєї утіхи. А Йосип мовчав. Душа його плакала, стогнала, ревіла, та він хижо посміхався, шкірив зуби, реготав дико, іржав, грюкав – тільки б бути до вподоби своїм ровесникам. А ті досхочу насміхалися з нього. Жоден із них не боявся Йосипа, не зважав на його силу, хоч він, можна було сказати, був справжнім силачем: у свої роки міг підняти

колоду, яку ледве підіймав дорослий чоловік. Та що з тієї сили, коли немає хоробрості – «пуста мамалига!» – сміялися вони. Бувало, що й били його ровесники, а він не піднімав на них руки, не боронився. Але Йосип був хоробрим парубком – і таки довів це тієї осені, коли взяв його Василь Гиря вівчарити. Коли ж поранена мисливцями ведмедиця напала на отару, роздерла одного собаку, а двох поранила, Йосип кинувся на неї зі сокирою й зарубав на смерть. Після цього ніби хтось підмінив Йосипа. Він більше не товаришував із ровесниками, а пішов працювати в бутин, де дорослі поважали його силу, не збиткувалися з нього, й ніхто не чинив йому жодних неприємностей. Так минуло чимало років. Йосип відремонтував хатину: добудував одну кімнату, сінні й комірчину, поставив стайню, обгородив подвір'я – і ось ніби вже газда. Не заможний, зате сам собі господар. Лісорубив далі. А одного року, після Малої Богородиці, його запросили на весілля до Чорнії Дьордія, що віддавав доньку Анничку за волоського легія з Берсани. Як же не запросити і Йосипа – він багато працював у Дьордія, а той його любив і ніколи з нього не збиткувався. А на весіллі – як на весіллі: люди веселі, п'ють, жартують, співають, танцюють. Захотілося і Йосипові потанцювати, почупітати на Чорнієвому подвір'ї. Та з ким? Жінок він не смів запрошувати до танцю, тож подумав запросити дружку – Василю Бохтерчину. Але це не сподобалося дружбові Петру Канюкові. Коли Василю поставила руки на плечі Йосипа, а він несміло обняв дівочий стан, Петро зупинив їх:

– Анничка танцює зі мною, я збирався її запросити.
– Я запросив її першим, – несміло промовив Йосип.
– Ти ніколи не будеш першим, Йосипе! – розреготався Петро.

– Га? – здивовано гакнув Йосип.

– Не гакай, мутуле, а шуруй звідси, поки цілий...

Музика стихла, люди зупинилися, чекали, щоб Йосип відступився. Чомусь нікому не прийшло в голову, що Петро образив Йосипа – ніхто не заступився за нього, навіть двірник, який мав тримати порядок.

– Ти оглух, Уритуле?! – підняв голос Петро. – Шуруй додому!

Парубки розсміялися, дівчата теж, а Йосипові по-темніло в очах. Світ почав обертатися, і тоді, з диким криком, він ударив кулаком Петра, який злетів догори і гепнувся об землю так, що аж перестав дихати. Люди почали обливати Петра водою, приводити до тями,

¹ Піняз – дрібний гріш.

² Уритул – (від рум. *urâtul*) негарний, паскудний.

а Йосип вхопив Анничку за стан і вказав пальцем музикантам, щоб грали. Переляканий Тончі доторкнувся луком струн скрипки, Ілько Добаш ударив у добу, а Цилюник забасав. Йосип почав танцювати, чеперато чупітати. Усі дивилися на той танець перелякано, немов на якесь прокляття, поки Іван Кондрей не вхопив Василю Коржучку попід пахи, затропотів чобітьми по твердій землі і весело заспівав по-волоськи:

*Cizmele mele s-aud
P' unde-i pământu' ud,
Da' unde-i pământ uscat,
Gândești că m-am descălțat.
Ihi, măi Ște'!*³

За ним озвався Пилип Курило, крутячи Одотю Пинтиху:

*Ой, іграйте, чізми мої,
Бо ще маю вдома трої...*

А далі озвався інший парубок:

*Аж у тебе вдома трої,
Давай долу чізми мої...*

Весілля розпочалося, люди танцювали й дивилися на Йосипа, радіючи, що втер носа гордому дружбові, якого повели попід руки додому, щоб відлежався після отриманого удару. Відтоді Йосип ходив, навіть не запрошений, на кожне весілля, хрестини, на кожну гостину та на танці, і жодна дівка не сміла йому відмовити, жоден парубок не смів йому перечити. Йосипа не любили, не поважали, але боялися, а він відчував себе поважним парубком. Та коли задумав женитися, жодна дівка не хотіла виходити за нього. Спочатку він посилав стару Штефкову, яка ходила на «обзори». Коли легінь хотів женитися, то посилав її до хати дівки: дивилась, чи чисто в хаті, чи подвір'я виметене, чи все в порядку. А потім доповідала: «Так і так, той-то легінь, впало йому око на вашу дівку, що ви на це скажете?». І тоді, якщо дівка охайна і її батьки не проти, парубок посилав до неї старостів. Старожили розповідали, що перед тим, як іти до війська, легінь вибирав собі три дівки й сам ходив до кожної, пообіцявши кожній, що одружиться з нею, якщо та послухається його і виконає його прохання. Першій сказав, щоб не розчісувала волосся, поки він не повернеться; другій – щоб не замітала в хаті; третій – щоб несла і виливала помії на пуд, тобто на горище. Коли легінь повернувся, пішов до першої, а та – пелехата, не розчесана, з волоссям наче повісимо,

гірша від босоркані. Пішов до другої, ледве відкрив двері через увесь непотріб, що валявся в хаті, бо дівка не замітала хату – послухалася його поради. А коли пішов до третьої, та повела його на горище, де висіло м'ясо від двох заколотих кабанів. «Бачу, ти не носила помії на горище, не слухала моєї поради», – ніби дорікав їй легінь. А вона сміючись відповіла: «Я помії виливала кабанчикам, а потім, коли їх заколола, м'ясо понесла на горище». Саме з тією й одружився легінь. І почав Йосип посилати Штефкову спочатку до дівок гарних і багатих, потім до дівок гарних, але бідних, опісля – до таких негарних, як і сам, та до старих дівуль, а потім і до вдовиць. Та бідна Штефкова завжди поверталася, так би мовити, з порожніми руками. Не щастило Йосипові з одруженням. Хтось порадив йому давати на молитви. І вирушив Йосип на отпусти: до Біксаду, до Рогії, до Бороньова, навіть і до Святого Івана у Сучаву. Та все було пусто. Тоді пустився він до ворожитів і ворожил, до всіх тих, про яких чув, що розуміються на зіллі й на всякому іншому ворожилському начинні. Та одного разу Йосип повернувся додому з жінкою. Не вінчався з нею, не виходив до церкви, ні в село перед людьми – ніхто її не бачив. Люди почали говорити різне: одні – що привіз стару бабу, інші – що якусь потвору, гіршу від нього самого, тому й не виходить з нею у світ, на очі людям не показується. Але одного разу, на весіллі Андрія Квашука, Йосип з'явився зі своєю, так би мовити, дружиною, хоч вінчані вони не були. Люди оніміли від подиву: парубки тільки слину ковтали, чоловіки переморгувалися, а молодіці прикушували язики й перешіптувалися поміж собою. Такої чарівної красуні ще ніхто не бачив. Це була жінка, від якої важко було відвести погляд. Чорне, мов ніч без місяця, волосся спадало м'якими хвилями на плечі, підкреслюючи білизну шкіри – чисту, світлу, наче торкнуту холодним місячним сяйвом. Зелені очі дивилися уважно й глибоко, немов знали про людину більше, ніж вона сама про себе, і в тому погляді було щось чарівне, тривожне й водночас притягальне. Її усмішка – тиха, загадкова – не відкривалася кожному, але коли з'являлася, здавалося, що світ навколо теплішав. Стан у неї був гнучкий, легкий, рухи плавні, мов у кішки, що ступає без звуку. Постава – природно горда, без зухвальства, але й без сором'язливості. Форми її були щедрі й гармонійні: стегна округлі, жіночні, мов створені для життя і тепла, груди – повні, але стримані, не викличні, а радше такі, що додають цілісності її образу. В усьому її тілі відчувалася сила жіночності – не гучна, не показна, а тиха й упевнена. Це була краса, яка не кричить, а мовчки підкорює.

(Далі буде)

³ Чути чоботи мої
Тільки по мокрій землі,
А там, де земля суха,

Немов танцюю босака.
Ігі, мой Ште'!

Богдан МОЙСЕЙ

ЛЮДИНА, ЯКА РОЗМОВЛЯЛА З ВОГНЕМ

Мій прадід Сава був характерником?

Чи траплялося вам раптом дізнатися про власну родину щось таке, що змушувало зовсім по-іншому подивитися на своїх предків? Щось, що не давало спокою й непомітно втягувало у пошуки й розпитування? Мені – трапилося.

Іноді достатньо однієї згадки імені чи короткої фрази, щоб минуле почало вабити, обіцяючи розсіяти туман давнини й показати щось справді незвичайне. Тоді починаєш прислухатися до розповідей старших людей, до родинних переказів і спогадів, які довгі роки здавалися неважливими. Саме так сталося зі мною, коли я вперше натрапив на ім'я свого прадіда Сави, точніше прапрапра...діда.

Про нього я дізнався зі статті пана професора Івана Ребошапки, який свого часу записував старовинні пісні від моєї бабусі Мотрі. Відповідаючи на питання пана професора: звідки вона знає ті старовинні пісні та балади, баба Мотря розповідала, що коли вийшла заміж за Ігната (тобто мого діда), дід Сава вже був стареньким. Тож, поки Мотря поралась по хаті, готувала їсти, він сидів біля люльки з її первістком, колихав дитину й співав давніх пісень. Саме від нього моя бабуся й запам'ятала ті старовинні співи, які згодом записував професор Ребошапка.

Зараз не можу пояснити, чому саме коротка, майже побіжна інформація про старенького діда, що колихав люльку і співав пісень привернула мою увагу, і я став цікавитися, розпитувати старших родичів про нього.

Щоправда, мені так і не вдалося остаточно з'ясувати, ким саме Сава доводився моєму дідові Ігнату – дідом чи, можливо, вже прадідом? Родинна пам'ять зберегла його ім'я, уривки історій і дивні перекази, але точні родинні зв'язки з часом стерлися. Також я дізнався, що дід Сава прийшов з України. Ніхто вже не пам'ятав достеменно – звідки саме, коли і за яких обставин. Хотілося зрозуміти, ким він був насправді. Та нікого, хто знав би його особисто, звичайно, уже не залишилося. Лише уривки пам'яті, короткі фрази, випадкові спогади й дивні сільські оповіді.

Казали, що він був лісничим. Майже все життя провів серед лісу й плавнів. Люди його поважали, але й трохи боялися. Ніби знався на чомусь такому, чого іншим не дано зрозуміти. Одні говорили, що Сава міг говорити зі звіриною. Інші – що вмів зупиняти бурю.

А ще казали, що він умів розвертати вогонь у плавні. А ви знаєте, що таке пожежа у плавні? Це страшна річ. Коли горить сухий очерет, полум'я йде суцільною стіною і з неймовірною швидкістю. Часто люди самі провокували такі пожежі, випалюючи старий очерет, щоб краще ріс молодий. Це була звична практика в багатьох селах. Але іноді все виходило з-під контролю. Варто було лише раптово здійснитися вітру або змінитися його напрямку – і вогонь ставав смертельно небезпечним. У плавнях між протоками, острівцями суші й заростями очерету людина легко могла опинитися в пастці. І трагедії траплялися. Так от, розповідають, що якось така пожежа наближалася до села. Люди готувалися до важкого протистояння з вогнем. Але хтось помітив, як вдаліні проти стіни полум'я стоїть дід Сава, розвівши руки, ніби загороджуючи дорогу стихії. Кажуть, що він щось промовляв, хоч навряд чи міг хтось це чути. Але вогонь таки спинився, а потім завернув в інший бік. Не знаю, чи це правда, чи насправді дід Сава мав таку владу над стихіями. Можливо, він просто краще за інших розумів природу, знав поведінку вітру й умів передбачати, як піде вогонь. Але для людей того часу це виглядало чимось надприродним.

Розповідали також, що дикі тварини його не чіпали. У лісі він почувався так, ніби був там своїм. Знав кожну стежку, кожне дерево. Був лісничим суворим, але справедливим. Ніколи не дозволяв без потреби рубати дерева чи кривдити звірину.

Дожив він, кажуть, до ста п'ятнадцяти років. І один із моїх дядьків, якого я вчергове розпитував про діда Саву, навіть погартував:

– Якби його кобила не вбила, то жив би й досі.

У цьому жарті, як виявилось, була правда. Дід Сава справді загинув трагічно. Розповідали, що одного разу він підійшов до норовливої кобили, бо помітив, що та неспокійна, і хотів подивитися, що сталося з її ногою. Але тварина чогось злякалася або просто від несподіванки сильно вдарила його. Для людини в такому віці той удар став фатальним.

У селі взагалі говорили про нього так, ніби він належав до іншої породи людей – старших, міцніших, ближчих до природи.

Зібравши небагату, але таку дивну інформацію, я зацікавився ще дужче: що це були за здібності, про які так упевнено говорили старші люди? Невже звичай-

ні селянські вигадки? Чи, може, пам'ять про щось дуже давнє, що передавалося з покоління в покоління? Так і втягнувся в тему козаків-характерників.

У народній уяві характерники – це особливі козаки, які володіли таємним знанням і незвичайною силою. Про них говорили, що вони не боялися кулі, могли ставати невидимими, лікувати людей, передбачати небезпеку й навіть керувати стихією. Їм приписували здатність присипляти ворога поглядом, переходити річки по воді та обертатися вовками.

Сьогодні важко сказати, де в цих історіях правда, а де народна фантазія. Але образ характерника не виник на порожньому місці. Запорізькі козаки справді мали глибокі знання про природу, лікувальні трави, людське тіло й військову справу. Вони вміли виживати там, де інші гинули, переносити холод і голод, орієнтуватися в степу без жодних дороговказів. Для звичайної людини того часу все це здавалося майже чарами.

Василь Корнієнко. *Характерник*, 1890-ті роки

До того ж козацький світ був тісно пов'язаний зі старими народними віруваннями. Українські степи й ліси ще довго зберігали пам'ять про дохристиянські уявлення про природу, духів, силу слова й магію. Можливо, саме тому в народі й виник образ воїна, який не лише володіє шаблею, а й знає таємниці світу.

Особливо багато легенд існує про Івана Сірка. Йому приписували здатність передбачати напад ворога й уникати смерті в найстрашніших битвах. Навіть після смерті його постать залишилася оповита містикою. Люди вірили, що характерники можуть жити довше за інших, бо знають якусь особливу таємницю життя.

Чим більше я читав про них, тим частіше згадував прадіда Саву. Я не знаю, чи був він справжнім характерником у тому легендарному сенсі, про який пишуть у книжках. Можливо, він просто був мудрою людиною, яка добре знала ліс, звірів і людей. Але народна пам'ять рідко створює легенди на порожньому місці.

Іноді мені здається, що головне в характерниках було не чаклунство. Їхня сила полягала в особливій внутрішній зібраності, у вмінні жити в гармонії зі світом. Такі люди не відділяли себе від природи – вони слухали вітер, розуміли землю, помічали те, чого інші не бачили. Можливо, саме тому їх боялися й водночас поважали.

Та найбільше мене вражає інше. Саме через Саву в нашій родині жили старовинні українські пісні. Він співав їх своїм дітям і онукам, а баба Мотря зберегла їх у пам'яті на все життя. У тих піснях жила Україна, з якої він колись прийшов. Жили голоси людей, їхній біль, любов, війни, дорога й туга за рідним краєм.

Я й сам пам'ятаю що, як був ще зовсім малим, на свята збиралася велика батькова родина. У хаті завжди було шумно й весело. Дорослі багато жартували, співали, згадували якісь історії, сміялися, а ми, діти, бігали поміж столами, гралися. Хтось обов'язково заводив пісню, і тоді спів підхоплювали одразу кілька голосів. Може, це моя дитяча уява додала барв до тих спогадів, але мені здається, що сьогодні люди вже не вміють так веселитися, як колись.

Нові технології дали нам великі можливості. Ми можемо за секунду зв'язатися з людиною на іншому кінці світу, знайти будь-яку інформацію, побачити те, що раніше здавалося недосяжним. Але водночас вони ніби витіснили щось дуже живе й тепле. Люди дедалі рідше співають разом, рідше просто сидять за столом і слухають одне одного. Замість довгих вечорів із піснями й розмовами – телефони, екрани, поспіх.

І тому старі родинні спогади сьогодні здаються мені особливо цінними. Бо в них є те, чого не можна зберегти в жодній технології: живий людський голос, тепло присутності й відчуття справжньої близькості.

На жаль, ніхто з нас, онуків, не навчився від баби Мотрі тих пісень. І тепер вони живуть лише в записках професора Ребошапки. За це йому велика честь і глибока вдячність. Бо разом із піснями він урятував не тільки слова й мелодії, а й частинку життя людей, яких уже давно немає серед нас.

Іноді я думаю: можливо, людина живе доти, доки про неї пам'ятають. Тоді виходить, що дід Сава й досі десь поруч – у тих старих піснях, у родинних переказах, у спогадах про ліс, бурю й дивного старого, який умів говорити зі звірами й навіть з вогнем.

Можливо, справжня сила характерників була не в чарах і не в магії. Вона полягала в іншому – у здатності нести крізь час пам'ять свого народу, його пісню, його дух і внутрішню свободу. І поки живуть ці історії, доти не зникає нитка, яка поєднує нас із тими, хто був до нас.

Георге АСАКІ

МАЗЕПА В МОЛДОВІ

(Продовження з № 383)

У той час як князь Вишневецький просив руки сестри Руксанди, а один угорський князь сватав саму Руксанду, Богдан ще тієї весни надіслав до Васіле Лупу пишне посольство, прохаючи для свого сина князівну Руксанду.

Проте молдавський господар, вважаючи Богдана заколотником проти Польщі, а весь його народ – ще диким, та й підбурюваний своїм зятем, князем Радзивілом, рішуче відмовив у запропонованій родинній угоді.

Після тривалих переговорів, що зрештою завершилися розривом, ця відмова, здійснена також за посередництвом Польщі, ще більше розпалила гнів Богдана проти Речі Посполитої.

Відтоді політика Богдана набула ширшого розмаху.

Не вдовольняючись тим, щоб керувати лише народом кріпаків, він закликав усіх бідняків до поділу маєтків польських землевласників і підняв прапор боротьби проти католицької релігії за торжество православія.

Туреччина, наймогутніша держава тієї епохи, надала Богданові титул гетьмана України.

Константинопольський патріарх надіслав йому освячений меч, святі мощі та загін грецьких монахів-місіонерів на чолі з архієпископом Коринфським.

Богдан із військом у триста тисяч козаків і татар увійшов у саме серце Польщі.

Мазепа вирушив з авангардом, і почуття помсти ще дужче розпалювало його.

Маєток каштеляна, винуватця його страждань, був відданий вогню й мечу, і незабаром гора руїн засвідчила, що колись тут була резиденція того магната.

Усі пошуки слідів нещасної Терези виявилися марними.

Польща вважала себе загиблою: давня столиця Краків спорожніла, а магнати тікали до Німеччини й аж до берегів Балтійського моря.

Тим часом Тиміш із сильним козацьким загonom рушив на Молдову, аби силою здобути те, чого не вдалося досягти мирним сватанням.

Польський корпус під командуванням Потоцького, який намагався перешкодити входженню козаків у Молдову, був розбитий під Батогом, так само як і

молдавське військо, що намагалося стримати їхній перехід через Дністер.

Попри це, Васіле Лупу не схилявся до шлюбу, навіязаного силою зброї, аж доки вся боярська верства, стурбована лихом, що нависло над країною, не оточила господаря такими наполегливими проханнями, що він, поставивши інтереси держави вище за власні почуття, погодився на шлюб.

Одразу після цього озброєні козаки обернулися на мирних сватів, і в червні 1652 року в Яссах із великою пишнотою відбулося весілля Тиміша з пані Руксандою.

Урочистості й бенкети, влаштовані з цієї нагоди, тривали цілий місяць, і козаки, за своєю вродженою схильністю, віддавалися гучним застіллям.

Після цього щасливий молодий повів свою прекрасну дружину крізь дикі степи України.

Цей небажаний шлюб обіцяв принаймні з огляду на політичні інтереси певну опору для Молдови, тим більше що нова буря насувалася на цю землю.

Система виборної влади, яка від часу згасання династії Драгоша породила незліченні заворушення в країні та втручання з боку чужинців, спричинила й цього разу новий ланцюг ускладнень.

Васіле Лупу, хоч і не був молдованом за походженням, проте змолodu служив країні у всіх галузях державної справи з особливою гідністю, здобув заслужене право осілости, після чого був обраний господарем і з блиском носив цей титул упродовж двадцяти років.

Однак система виборного трону, що надавала кожному бояринові право прагнути влади, а також інтриги у Волощині сплели нову змову проти господаря.

У Страсний тиждень 1653 року, коли Васіле Лупу мав бути присутнім на літургії в монастирі Арон-Воде, де служив Макарій, патріарх Антіохійський, що проїжджав через Молдову дорогою до Москви, один монах передав господареві таємного листа.

З нього він довідався, що великий логофет Георгіци Штефан з Білих Ракочунь, у змові з Матеєм Басарабом, господарем Волощини, та з князем Ракочи з Трансільванії, об'єдналися з наміром скинути й убити Васіле Лупу.

Водночас з окраїн країни надійшла звістка, що угорсько-волоське військо під проводом Кемені, перетнувши кордон, швидко просувається до Ясс.

Не маючи змоги спертися на нечисленне військо, яке, за порадою зрадливого логофета Георгіци Штефана, він значно скоротив у час миру, господар, зраджений і приголомшений подіями, був змушений разом з усією родиною та майном відступити до Хотинської фортеці, а звідти, перейшовши Дністер, негайно сховатися у фортеці Кам'янець під захистом свого зятя.

На заклик старого Богдана козацький загін під проводом Федоренка і Мазепи, перейшовши Дністер разом із Василе Лупу та з'єднавшись з його прихильниками, рушив уперед і біля села Поприкани завдав повної поразки угорсько-волоському війську.

Кемені з угорцями та логофет Георгіци Штефан змушені були тікати до Нижньої країни, в гори, а Василе Лупу знову повернувся на господарський престол.

Прагнучи помститися Матею Басарабу, який з доброго сусіда перетворився на непримиренного ворога й не припиняв підривати молдавську владу, Василе Лупу розпочав похід у Волощину, опираючись на допомогу козацького корпусу під проводом Мазепи.

Додатковим мотивом, що спонукав Василя прискорити цю експедицію, було прагнення наздогнати втікачів і звести з ними рахунки. Він прагнув повернути здобич, яку ті захопили незаконно під час свого переходу через Ясси. Серед захопленого була і єдина дочка одного старого боярина – своєю вродою й чеснотами вона була окрасою жіночої статі та єдиною втіхою і спадкоємицею свого батька.

Цей випадок ще більше посилив лицарські почуття Мазепи, тож він присягнув батькові визволити його дочку з рук викрадачів. Запалений цією обіцянкою, він обрав трьох козаків і стільки ж молдован, з якими, випередивши військо, немов на крилах вітру, кинувся навздогін утікачам і несподівано зійшовся з ними віч-на-віч за Панцями.

Кемені, здивований зухвалістю жменьки людей, перш ніж напасти й знищити їх, зажадав пояснення, яке Мазепа подав у такому тоні, що спонукав угорця вислухати його пропозицію.

Палкий Мазепа звернувся до лицарського характеру Кемені, до його філантропічних принципів і до честі воїнів, що не дозволяла, аби їхні вчинки були заплямовані злочином і грабунком.

Тож він зажадав звільнити молоду дівчину, викрадену з батьківського дому, а якщо викрадач не погодиться, запропонував розв'язати цю справу поєдинком між ним і викрадачем.

Ця цілком нова пропозиція здивувала Кемені, який прийняв її разом з усіма умовами.

Ктиторський портрет господаря Молдови Василя Лупу та його дружини в монастирі Трьох Святителів у Яссах. XVII століття, Молдова.

З'ясувалося, що викрадачами прекрасної дівчини були троє угорських братів, і старший з них прийняв виклик.

Після того, як було встановлено порядок бою на плоскій вершині пагорба, угорське військо, як нейтральне, розмістилося за тисячу кроків від обраного кола.

З одного боку стояв Кемені з угорцями, серед яких – троє братів-викрадачів і тремтяча дівчина, що чекала результату; з іншого – Мазепа з п'ятьма своїми.

За поданим знаком обидва супротивники, пішими, рушили один на одного з шаблями.

Угорець, засліплений пристрастю, більше прагнув завдати удару, ніж оборонятися, і коли замахнувся, щоб смертельно вразити Мазепу, той кинув йому в голову булаву, яка розстрожила череп і повалила його мертвим на землю.

Тоді двоє братів, розлючені цією смертю й порушивши умови поєдинку, кинулися на Мазепу.

Молодший схилився над полеглим братом, аби надати йому допомогу.

Мазепа відступив на крок, зробив оберт і проколов розлюченого брата, який упав, купаючись у власній крові.

Після цього Мазепа рушив на наймолодшого з братів, що з шаблею й булавою кинувся на нього, прагнучи помститися за подвійну смерть, але й він упав під мечем, що почервонів від братської крові.

(Продовження на 38 с.)

МАЗЕПА В МОЛДОВІ

(Продовження з 37 с.)

Ця болісна сцена скувала свідків, військо, що спостерігало здалеку, воліло б помститися за загибель трьох братів, але присяга зобов'язувала його дотримуватися умов. Тож Кемені передав молоду дівчину – предмет цієї романтичної сцени – в руки Мазепи, а сам із загонами, занепокоєний наближенням війська Василя Лупула, поспішив відступити через гори до Трансильванії.

Союзне військо, прибувши на це місце, було немало здивоване результатом Мазепиної справи й одностайно віддало йому належну похвалу, а найбільше – старий батько, який, незважаючи на свої літа, оперезався зброєю, щоб визволити дочку, прояв його радості й вдячності до щедрого визволителя зворушив усі серця. На пам'ять про цю подію, гідну пам'ятника, Мазепа посадив на пагорбі, на згадку про трьох убитих братів, три сосни або ялини, які вирости й дали місцевості назву Бразі¹, що збереглася донині.

Після цієї події Мазепа повернувся до Угорщини, а Василе Лупу із козаками під проводом Тиміша рушив у Волощину, де після багатьох блискучих боїв з військом Матєя Басараба врешті-решт зазнав поразки 17 травня 1653 року від угорсько-волоського війська, що прийшло на допомогу Георгіце Штефану. Василе Лупу був змушений відступити в Україну до Богдана, щоб просити в нього допомоги, а Тиміш, відступаючи, переслідуваний угорсько-волоськими загонами, замкнувся з вісьмома тисячами козаків, із дружиною та тещею в Сучавській фортеці, де зберігалися й великі скарбниці Василе Лупу.

Відтоді зоря цього реформаторського володаря почала хилитися до заходу. Він був змушений особисто шукати допомоги в Україні, де війна козаків із Польщею поглинала всі сили Богдана, а відвага Мазепи була там цілковито зайнята. Тоді Молдова являла сумне видовище: три війська різних народів, керовані власними інтересами, билися в її надрах, і вона мусила стати жертвою цього сплетіння. Облога Сучавської фортеці тривала три місяці й п'ятнадцять днів. Добірне угорсько-волоське військо, серед якого був і Штефінце – претендент на престол – з купкою своїх прибічників безперервно обстрілювало твердиню трансильванською артилерією, а обложені відповідали з не меншою енергією, мужньо захищаючи як колосальні скарби Василе Лупу, що там

*Гравюра Івана Мазепи
для журналу "Die Europäische Fama", Лейпциг, 1706 р.*

зберігалися, так і свого вождя Тиміша з дружиною Руксандою та її матір'ю.

Допомога татар і козаків для визволення обложених під проводом Василе Лупу вже перейшла Прут, коли ядро, випущене по фортеці, вбило Тиміша. Гарнізон, залишившись без вождя й деморалізований, капітулював, віддавши ворогам і родину, і всі багатства господаря, які було поділено між Басарабом, угорцями та Штефаніцею.

Доля родини Василе Лупу залишилася невідомою, як і його власна: почувши про капітуляцію Сучави, він відступив до Криму. Кілька років після цієї катастрофи, яка зметнула з молдавської землі цього достойного володаря разом з родиною й багатствами, зійшов зі світової сцени й Богдан Хмельницький. Цей надзвичайний муж відіграв значну роль на світовій арені: великий політик, сміливий воїн, наділений суверенною владою, він жив у своєму домі, як простий селянин, і приймав послів коронованих голів у тій самій кімнаті, де мешкав зі своєю дружиною. Він був батою Польщі протягом десяти років, і Молдова відчула його силу й відвагу.

Зміцнення його влади: не зумівши здійснити свій план – перетворити Україну на конфедеративну державу разом із Польщею, – він був змушений віддатися під протекцію царя Олексія, батька Петра Великого. Якщо Польща згодом загинула внаслідок поступового розчленування, то козацька нація стала першою, що впала під ярмо царів.

(Далі буде)

**З румунської переклав
Степан ТРАЙСТА**

Олімпія ІВАНІЧУК

ТАК БУЛО ДОНЕДАВНА

У святий день Великодня рано газдині приходять із церкви з кошиками, вкритими великими квітчастими рушниками, а в тих кошиках – свячена паска, головна великодня страва. Окрім паски, у кошику є писанки, різнобарвні галунки, ковбаса, солонина, свіжий овечий сир, маленька баба, медяники та свячена дора.

Насамперед газдиня вибирає з кошика паску й кладе на чистий білий рушник посеред столу, вкритого білою скатертиною. Окремо, на столику біля кухні, газдиня ріже ковбасу, солонину та сир на дощечці, кладе їх на тарелі й ставить на стіл; ріже бабу та кладе її на мілкий таріль, так само кладе й медяники. Свячені писанки кладе в кошик на стіл. А галунки ріже навскіс і кладе в малі широкі та глибокі келишки.

Коли входить до хати з кошиком, ставить його на кут стола, розкриває й ріже з дори стільки шматків, скільки було корів і старих овець. Кладе шматки в миску та подає господареві, а він дає їх домашнім тваринам. Потім годує й напуває всіх тварин, а допомагає йому газдиня. Коли закінчують годувати всіх – в тому числі псів і котів, – миються та сідають снідати. Господар читає царську молитву «Отче наш», а після молитви куштують дору натщесерце, беруть по цілій галунці, цокаються галунками, промовляючи:

- Христос воскрес!
- Воїстину воскрес!

І починають снідати свяченою їжею та свяченою паскою.

Після сніданку ті, котрі брали участь у цілонічній службі Воскресіння Ісуса Христа, йдуть відпочивати.

У більшості господарств Рогожешт ще донедавна зберігалися звичаї, описані вище.

І. Гончар. *Гайвки біля села*, 1970-ті роки

По обіді починається друга святкова служба Воскресіння. Віряни приносять гарні писанки, і коли вже мирування добігає кінця, кладуть свої писанки священникові в кошик.

Після короткої другої великодньої служби дівчата й парубки грали в «Лелика»: дівчата бралися за руки по двоє й танцювали, рухаючись у такт пісні, яку самі співали. Парубки брали один одного попід руки й бігали поміж дівчатами. Щоб парубки не падали, треба було дотримуватися таких правил:

1. Дівчата мали міцно триматися за руки;
2. Дівчата мали тримати руки витягнутими;
3. Дівчата не мали переставати співати;
4. Дівчата не мали переставати танцювати;
5. Парубки мали знати, за ким біжать;
6. Парубки, котрі втікали, мали бігти в той бік, у який танцювали дівчата;
7. Парубки, котрі ловили втікачів, теж мали бігти в той бік, у який танцювали дівчата;
8. Парубок, якого не зловили за три приспиви пісні, вигравав;
9. Хто зупинявся – програвав;
10. Хто програвав – виходив убік;
11. Дівчата й парубки мали бути вбрані в народні рогожештські костюми.

А співали ось таку пісню:

Вербова дощечка

Вербова дощечка, дощечка,
Ходить по ній Настечка, Настечка.
Та все собі Лелія, Лелія,
На милого надія, надія.
Він з Києва приїде, приїде,
Щось Настечці привезе, привезе.

Привезе їй чобітки, чобітки,
З київської роботи, роботи.
Червоні бусини, бусини,
Червоні чобітки, чобітки,
З київської роботи, роботи,
З київської роботи, роботи.

Цього звичаю вже нема. Колишні учениці й учні, які ще співали та відтворювали цей звичай, порозходилися світом, і не лише вони, бо в нашому краї десь зникли робочі місця, десь – несправедлива зарплата. Українська мова ще живе в селах Мараморощини. Рідше на Буковині, ще в Негостині та в Рогожештах вона де-не-де блимає живим вогником.

A young boy with brown hair, wearing a light grey t-shirt and dark shorts, stands with his back to the camera in a vast field of wildflowers. The field is filled with yellow, white, and purple blossoms. In the background, a large tree stands on the left, and rolling hills are visible under a dramatic sunset sky with orange and blue clouds. The sun is a bright, glowing orb on the horizon.

Злетіли літа, мов пушинки з кульбаби,
Як вітром обірваний з яблуні цвіт.
Лиш в снах недитячих все мариться зваба –
За милим дитинством чкурнути услід.

Спливають у пам'яті роки минулі,
Події далекі, а ніби живі.
Що вчора було – те сьогодні забулось,
А пам'ять дитинства у серці навік.

Віктор ГЕРАЩЕНКО